

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**ATBILDĪBU PASTIPRINOŠI
APSTĀKĻI**
BAKALaura DARBS

Autore: Arina Solovjova

Studenta apliecības Nr.: as19235

Darba vadītājs: Dr.iur. J. Rozenbergs

RĪGA 2022

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	4
ANNOTATION	5
IEVADS	6
1. ATBILDĪBU PASTIPRINOŠO APSTĀKĻU JĒDZIENS	7
1.1 Atbildību pastiprinošo apstākļu jēdziena vēsturiskā attīstība	7
1.2. Atbildību pastiprinošo apstākļu ietekme uz soda noteikšanu	8
1.3. Cēloņsakarība starp atbildību pastiprinošo apstākli un noziedzīga nodarījuma kaitīgumu	10
2. ATBILDĪBU PASTIPRINOŠO APSTĀKĻU REGLAMENTĀCIJA KRIMINĀLLIKUMĀ	12
2.1 Krimināllikuma 48. panta analīze	12
2.1.1 Noziedzīga nodarījuma recidīvs	14
2.1.2 Noziedzīgs nodarījums izdarīts personu grupā	15
2.1.3 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli vai citas personas uzticību	16
2.1.4 Noziedzīgais nodarījums izraisījis smagas sekas	18
2.1.5 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret sievieti, apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī	19
2.1.6 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, vai pret personu, izmantojot tās bezpalīdzības stāvokli vai vecuma nevarību	20
2.1.7 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret personu, izmantojot tās dienesta, materiālo vai citādu atkarību no vainīgā	21
2.1.8 Noziedzīgais nodarījums izdarīts ar sevišķu cietsirdību vai ņirgājoties par cietušo	22
2.1.9 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, izmantojot sabiedriskā posta apstākļus vai ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa laikā	23
2.1.10 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, lietojot ieročus vai sprāgstošas vielas vai citā vispārbīstamā veidā	25
2.1.11 Noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ	26
2.1.12 Noziedzīgais nodarījums izdarīts alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē	27
2.1.13 Noziedzīgo nodarījumu izdarījusī persona nolūkā panākt soda samazināšanu ir sniegusi apzināti nepatiesas ziņas par citas personas izdarītu noziedzīgo nodarījumu	28
2.1.14 Noziedzīgs nodarījums izdarīts rasistisku, nacionālu, etnisku vai reliģisku motīvu vai sociālā naida dēļ	28

2.1.15	Noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai noziedzīgs nodarījums pret tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība.....	29
2.1.16	Noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai tīšs noziedzīgs nodarījums pret personas veselību vai tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts nepilngadīgā klātbūtnē.....	31
2.1.17	Noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona sniegusi apzināti nepatiesu liecību.....	33
3.	KVALIFIKĀCIJAS AKTUĀLIE JAUTĀJUMI KRIMINĀLLIKUMA 48. PANTA PIEMĒROŠANĀ	35
4.	ĀRVALSTU REGULĒJUMS	40
4.1	Lietuvas Republika	40
4.2	Ukraina.....	42
4.3	Norvēģija	43
	KOPSAVILKUMS	44
	IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	46

ANOTĀCIJA

Atbildību pastiprinošie apstākļi ir viens no atbildību ietekmējošajiem faktoriem pie soda noteikšanas. Tie ir izsmeļoši uzskaitīti Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 1. punktā un ņemot vērā plašo tvērumu, var secināt, ka tiem ir liela ietekme uz soda noteikšanu un krimināltiesībām kopumā, ko pierāda arī tiesu prakse. Krimināllikuma 48. pants ir vairākkārt grozīts, papildinot pirmo daļu ar jauniem apstākļiem, kurus likuma piemērotājs var atzīt par tādiem, kas var stiprināt vainīgā atbildību. Tādējādi var secināt, ka šis tiesiskais regulējums nekad nezaudē savu aktualitāti. Bakalaura darba mērķis ir izprast katra atbildību pastiprinošā apstākļa būtību, izpētīt Krimināllikuma 48. panta piemērošanu praksē un salīdzināt atbildību pastiprinošo apstākļus Latvijas Krimināllikuma izpratnē ar ārvalstu regulējumu.

Atslēgvārdi: atbildību pastiprinoši apstākļi, sods, Krimināllikums, tiesu prakse, noziedzīgs nodarījums, vainīgais.

ANNOTATION

Aggravating circumstances are one of the factors influencing liability when imposing a penalty. They are thoroughly listed in point 1 of first section in Article 48 of the Criminal Code. Given their broad scope, it can be concluded that they have a significant impact on sentencing and criminal law in general, as demonstrated by case law. Article 48 of the Criminal Law has been amended several times, adding new circumstances to the first part, such that can be recognized by the law enforcer to strengthen the responsibility of the offender. As such, it can be concluded that this legal framework never loses its relevance. The aim of this bachelor's thesis is to understand the essence of each aggravating circumstance, to study the application of Article 48 of the Criminal Law in practice and to compare the aggravating circumstances within Latvian Criminal Law and foreign regulations.

Keywords: aggravating circumstances, penalty, criminal law, case law, crime, the culprit.

IEVADS

Krimināllikuma 48. pants ir vairākkārt grozīts, papildinot to ar jauniem apstākļiem, kas var stiprināt vainīgā atbildību un tādējādi ietekmēt sodu. No tiesību normu piemērošanas viedokļa, ir svarīgi, lai šis pants aptver pēc iespējas vairāk noziedzīgu nodarījumu, jo 48. panta pirmajā daļā minētais atbildību pastiprinošo apstākļu uzskaitījums ir izsmeļošs. Regulējums, kas paredzēja bargāku sodu par noziedzīgiem nodarījumiem atsevišķos apstākļos, pastāvēja jau pirms Krimināllikuma spēkā stāšanās, taču bija ievērojami vienkāršāks. Mūsdienu Krimināllikuma 48. pants satur četras daļas un 17 atbildību pastiprinošie apstākļi ir uzskaitīti panta pirmajā daļā. Līdz ar to Latvijas tiesu praksē kāda no atbildību pastiprinošajiem apstākļiem konstatēšana nav retums. Taču daži no 48. panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem prasa detalizētāku analīzi, jo praksē to konstatēšana var nebūt tik viennozīmīga likumdevēja izvēlēta formulējuma vai citu iemeslu dēļ.

Darba mērķis: Izpētīt atbildību pastiprinošo apstākļu jēdziena nozīmi un to ietekmi uz soda piemērošanu.

Lai sasniegtu mērķi autore pildīs šādus uzdevumus:

1. Teorētiski izpētīt jēdziena vēsturisko attīstību
2. Apkopot informāciju par atbildību pastiprinošo apstākļu jēdziena nozīmi
3. Analizēt Latvijas tiesu praksi par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem
4. Izpētīt ārvalstu tiesisko regulējumu

Darbā izmantotās metodes:

- Vēsturiskā metode
- Analītiskā metode
- Salīdzinošā metode

1. ATBILDĪBU PASTIPRINOŠO APSTĀKĻU JĒDZIENS

1.1 Atbildību pastiprinošo apstākļu jēdziena vēsturiskā attīstība

Uzsākot pētījumu par vienu no Krimināllikuma¹ normām, sākotnēji ir vērts pievērst uzmanību regulējumam, kas pastāvēja pirms Krimināllikuma spēkā stāšanās. Autores ieskatā tēmas izpēte būtu jāsāk ar 1933. gada Sodu likumu. Šajā likumā atbildību pastiprinoši apstākļos noteica vairāki panti un tos dēvēja par apstākļiem, kas palielina atbildību. Sodu likuma 58.-64. panti nosaka šādus atbildību pastiprinošos apstākļus: reālo kopību; noziedzīga nodarījuma izdarīšanu amata veidā vai aiz paraduma; nepamatotu ļaunprātību; dienesta pienākumu pārkāpšanu un noziedzīgas darbības atkārtojumus. Ja tika konstatēta noziedzīga amatvedība, noziedzīgs paradums, nepamatota ļaunprātība vai dienesta pienākumu pārkāpšana, tiesai bija tiesības (ne pienākums) pagarināt likumā noteikto brīvības atņemšanas soda maksimumu 1,5 reizes, naudas sodam pievienot arestu līdz 3 mēnešiem, bet mūža spaidu darbiem pievienot turēšanu važās uz laiku ne ilgāku par 1 gadu. Gadījumā, kad jaunais noziedzīgais nodarījums tika izdarīts pēc rezolūcijas pasludināšanas par otro noziedzīgo nodarījumu vai soda izciešanas laikā par to, tas tika uzskatīts par recidīvu plašākā nozīmē. Savukārt noziedzīgais nodarījums, kas tika paveikts pēc soda izciešanas, ir recidīvs šaurākā nozīmē. Abos šajos gadījumos izdarītāji atbild uz vispārējā pamata. Pirmajā gadījumā tiesai ir tiesība (ne pienākums) nospriest turēt vainīgo važās uz laiku no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem, savienojot mūža spaidu darbus ar jauno brīvības atņemšanas sodu.²

Autore atzīmē, ka atšķirības starp mūsdienu un Sodu likuma regulējumu ir būtiskas. Galvenokārt atbildību pastiprinošo apstākļu skaitā-1933. gada Sodu likumā apstākļi, kas stiprina atbildību ir vien pieci, kas viennozīmīgi ir pārāk maz, lai piespriestu samērīgu sodu. Mūsdienu Krimināllikumā atbildību pastiprinošajiem apstākļiem veltīts tikai viens pants, savukārt Sodu likumā regulējums tika izvērsti piecos pantos. Autore novēro, ka Sodu likums vairāk koncentrējās uz atbildību pastiprinošo ietekmi uz soda noteikšanu un atšķirībā no mūsdienu Krimināllikuma konkretizēja kā mainīsies sods atkarībā no atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšanas. Tādējādi var secināt, ka Sodu likums nedeva tik plašu brīvību tiesību normu piemērotājiem.

---

¹ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [05.08.2021. red.] [aplūkots 03.03.22.]

² Mincs P., Ehlers H., Jakobi P., Lauva J. 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīgā, 1934, 28.-31.lpp.

Līdz pat 1999. gada 1. aprīlim, kad stājās spēkā Krimināllikums, Latvijas krimināltiesību normu kopojums bija kriminālkodekss³. Tajā atbildību pastiprinošo apstākļu jēdziens tika atspoguļots kodeksa 37. pantā un paredzēja 10 apstākļus, kas nosakot sodu, tiek atzīti par pastiprinošajiem. Salīdzinot ar mūsdienu regulējumu, autore atzīst, ka kriminālkodeksa norma ir bijusi ievērojami primitīvākā. Galvenā atšķirība novērojama panta daļu skaitā, kriminālkodeksa 37. pants satur tikai vienu daļu, kurā arī tiek pausta visa panta būtība t.i. izsmeloši tiek uzskaitīti atbildību pastiprinošie apstākļi. No tiesību normu piemērošanas viedokļa ar šādu uzskaitījumu nepietiek. Savukārt Krimināllikuma 48. pants satur jau 4 daļas un 17 atbildību pastiprinošos apstākļus, kas izsmeloši uzskatīti pirmajā daļā. Mūsdienu regulējumu pamatoti var uzskatīt par veiksmīgāku, jo tas ne tikai veic formālu uzskaitījumu, bet arī regulē šīs normas pareizu piemērošanu, aizliedzot, piemēram, par atbildību pastiprinošo apstākli atzīt tādu, kurš Krimināllikumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme (Krimināllikuma 48. panta ceturtnā daļa). Lai labāk izprastu atšķirības, ir vērts salīdzināt dažus atbildību pastiprinošos apstākļus. Autore saskata kriminālkodeksa esošajā regulējumā pārāk plašu pieeju atbildību pastiprinošo apstākļu definēšanai. Uzmanības vērts ir panta 3. punkts, kas par atbildību pastiprinošo apstākli nosauc nozieguma veikšanu mantkārīgu vai citu zemisku tieksmju dēļ. Autores ieskatā “citas zemiskas tieksmes” ir pārāk plašs jēdziens, kas vairāk attiecas uz morāles, nevis tiesību normām. Tādu jēdzienu iekļaušana ne tikai apgrūtina tiesību normu piemērotāju darbu, bet arī rada risku, ka norma tiks piemērota neatbilstoši, piemēram, piemērotāja subjektīvo konservatīvo uzskatu ietekmē. Jāatzīmē, ka mūsdienu regulējumā piebilde par “citām zemiskajām tieksmēm” nepastāv, minot vien mantkārīgas tieksmes, ko autore atzīst kā veiksmīgu risinājumu, iepriekš minēto iemeslu dēļ.

1.2. Atbildību pastiprinošo apstākļu ietekme uz soda noteikšanu

Saskaņā ar Krimināllikuma 35. panta otro daļu kriminālsoda mērķis ir: aizsargāt sabiedrības drošību; atjaunot taisnīgumu; sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu; resocializēt sodīto personu; panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Ja noziedzīgu nodarījumu saprot kā netaisnīgumu, katrā konkrētajā gadījumā ir būtiski izvēlēties un piemērot sodu, kas būs samērīgs un būs atbilstīgs cietušā, sabiedrības un arī pārkāpēja interesēm. “Kriminālsods nav valsts atriebība par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet tiesiskais instruments, kas var mazināt

---

³ Latvijas kriminālkodekss. [15.07.1997.red.] [aplūkots 04.03.22.]

ar noziedzīgo nodarījumu radītās sāpes un ciešanas, kā arī atturēt personas no pārkāpumu izdarīšanas.”⁴ Krimināllikuma 46. panta trešajā daļā ir noteikts, ka “nosakot soda mēru, ņem vērā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus”. Sodu piemēro tiesa vai prokurors atbilstoši taisnīguma un samērīguma principiem. Lemjot par soda noteikšanu, jāpārlicinās vai izvēlētais soda veids nav pretrunā Krimināllikuma 35. pantā noteiktajam mērķim un vai atbilst soda noteikšanas vispārīgajiem principiem, kas izteikti Krimināllikuma 46. pantā. Krimināllikumā nav *expressis verbis* noteikts regulējums, kas palīdzētu aprēķināt vidējo soda lielumu, tomēr kā palīgs soda vidēja lieluma aprēķināšanai ir Ministru kabineta 09.01.2009. rīkojums Nr. 6 "Par Kriminālsodu politikas koncepciju"⁵. Saskaņā ar Rīkojuma 2.2.2. punkta 8. daļu, gadījumā, ja ir vairāki atbildību mīkstinoši apstākļi un netiek konstatēti atbildību pastiprinoši apstākļi, tad personai nedrīkst piespriest pamatsodu, kas lielāks par vienu trešdaļu no panta sankcijā paredzētā bargākā soda, savukārt, ja tiek konstatēti vairāki atbildību pastiprinošie apstākļi un nav neviena atbildību mīkstinošā apstākļa-personu nedrīkst notiesāt nosacīti un piespriežamais sods nedrīkst būt mazāks par pusi no panta sankcijā paredzētā bargākā soda.⁶

Saskaņā ar Krimināllikuma 49. panta pirmo daļu tiesa var noteikt vieglāku sodu, ja ir konstatēti vairāki atbildību mīkstinoši apstākļi. Taču vieglāka soda piemērošana nav pieļaujama gadījumā, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atbildību pastiprinošos apstākļos. Daudzos gadījumos likumdevējs ir noteicis minimālo brīvības atņemšanas laiku, ko personai var piespriest par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Gadījumos, kad tiek konstatēts vismaz viens atbildību pastiprinošais apstāklis, tiesa nevar piemērot Krimināllikuma 49. pantu un piespriest personai sodu, kas ir vieglāks par likumā paredzēto, taču arī likumdevēja noteiktais minimālais sods ir pārāk bargs, ievērojot noziedzīga nodarījuma raksturu un vainīgā personību.⁷ Diemžēl Latvijas tiesu praksē ir novērojama negatīva tendence neatzīt Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas pirmajā punktā ietvertos apstākļus par atbildību pastiprinošajiem. Parasti tas tiek darīts ar mērķi piemērot Krimināllikuma 49. pantu un noteikt vieglāku sodu nekā likumā paredzēts. Viens no piemēriem ir Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas izskatītā lieta Nr. Nr.K29-442/05, kurā tiesa neatzina par atbildību pastiprinošo apstākli to, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts personu grupā, jo uzskatīja, ka noziedzīgā nodarījuma smagumu neietekmē apstāklis,

---

⁴ Judins A. Kriminālsods nav valsts atbildība par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/255471-kriminalods-nav-valsts-atribiba-par-izdarito-noziedzigo-nodarijumu/> [aplūkots 09.05.22.]

⁵ Par Kriminālsodu politikas koncepciju: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6.

⁶ Puriņa V. Kriminālsoda princips kriminālsoda piemērošanā. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/259485-sameriguma-principis-kriminalods-piemerosana/> [aplūkots 04.05.22.]

⁷ Gratkovska I. Kriminālsodu politikas reforma ir pabeigta. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/255472-kriminalods-politikas-reforma-ir-pabeigta/> [aplūkots 04.05.22.]

ka tas izdarīts grupā. Tas deva iespēju tiesai piemērot Krimināllikuma 49. pantu un 55. panta noteikumus.⁸

Atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana uzliek tiesai pienākumu piemērot bargāku sodu, kas nozīmē, ka minimālais panta sankcijā norādītais sods nevar tikt piemērots. Taču starptautiskajā telpā izskan viedoklis, ka šāda pieeja nav pareiza. G.I. Čečels (Г.И. Чечель) uzskatīja, ka atbildību pastiprinoši apstākļi liecina, ka vainīgais ir īpaši bīstams sabiedrībai un tādējādi nav iespējams piemērot viņam panta sankcijā noteikto zemāko sodu. Savukārt pretējs viedoklis ir V.N. Kudrjavcevam (В. Н. Кудрявцев), kas uzskata, ka atsevišķos gadījumos atbildību pastiprinošo apstākļu konstatēšana nedrīkst automātiski liegt tiesai iespēju samazināt sodu, ja lietā ir izņēmuma apstākļi.⁹

1.3. Cēloņsakarība starp atbildību pastiprinošo apstākli un noziedzīga nodarījuma kaitīgumu

Atbildību pastiprinošo apstākļu konstatēšana ļauj secināt, ka noziedzīga nodarījuma kaitīguma pakāpe ir ļoti augsta. Vienmēr jāpastāv cēloņsakarībai starp atbildību ietekmējošo apstākli un noziedzīga nodarījuma kaitīgumu, ja tiek izvērtēta augstāka soda mēra noteikšanas iespēja. Noziedzīga nodarījuma kaitīgumu var izvērtēt, kad tas izpaužas kaitīgo seku veidā, bet jāņem vērā, ka kaitīgums pastāv arī tad, kad sekas vēl nav iestājušās. Tādos gadījumos tiek prezumēts, ka pati noziedzīgā darbība ietver šo sabiedriskā kaitīguma pazīmi. Atbildību pastiprinošie apstākļi ļauj izprast vainīgās personas sabiedrisko bīstamību, analizējot gan notikušo noziedzīgo nodarījumu un ar to nodarīto kaitējumu, gan nākotnē iespējamu apdraudējumu.

Sarežģītāka situācija veidojas, kad noziedzīgs nodarījums netiek pabeigts, jo arī tad var tikt konstatēti atbildību pastiprinoši apstākļi. Krimināllikumā atbildību pastiprinoši apstākļi tiek saistīti ar noziedzīga nodarījuma pabeigtības formu, uz ko norāda vārds “izdarīts”. Taču atbildību pastiprinoši apstākļi var tikt konstatēti noziedzīga nodarījuma mēģinājuma stadijā un, lai apstākli atzītu par atbildību pastiprinošu, mēģinājumam jābūt pabeigtam. Atbildību pastiprinošie apstākļi pabeigtā mēģinājumā vērtējami tāpat kā pabeigtā noziedzīgā nodarījumā. Svarīga ir cēloņsakarība starp izdarītāja motīviem un veikto darbību, kad izdarīts, viss

⁸ Liholaja V. Soda noteikšanas principi: likums un prakse. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/150034-soda-noteikšanas-principi-likums-un-prakse/> [aplūkots 15.05.22.]

⁹ Велиев С.А. Принципы назначения наказания. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2004.

vajadzīgais, lai sasniegtu mērķi, bet iecerētais rezultāts nav sasniegts no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Taču noziedzīga nodarījuma mēģinājumā par atbildību pastiprinošo apstākli nevarēs atzīt vēl neiestājušas smagas sekas, kuras var novērtēt tikai pabeigtā noziedzīgā nodarījumā.

Attiecībā uz atbildību pastiprinošo apstākļu konstatēšanu nepabeigtos mēģinājumos, krimināltiesību teorijā nav vienota viedokļa. Jāņem vērā, ka atbildību pastiprinošos apstākļus nedrīkst saistīt ar teorētiski iespējamo apdraudējumu, jo nav zināms, vai nākotnē turpināta darbība tiešām iegūs negatīvas sekas. Tas nozīmē, ka par nepabeigtu mēģinājumu atzīstami tie gadījumi, kad vainīgais no savas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nav paveicis visu, ko uzskatījis par nepieciešamu. “Nepabeigts nozieguma mēģinājums raksturojams ar darbības pārtraukšanas momentu, tādēļ atbildību pastiprinošie apstākļi saistīti tikai ar paveikto darbību un raksturo to.”¹⁰

---

¹⁰ Kalašnikovs V. Kriminālatbildību mīkstinošo un pastiprinošo apstākļu nozīmes teorētiskie aspekti. Grām.: Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjaudājumi. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 59.-67.lpp.

2. ATBILDĪBU PASTIPRINOŠO APSTĀKĻU REGLAMENTĀCIJA KRIMINĀLLIKUMĀ

2.1 Krimināllikuma 48. panta analīze

Krimināllikuma 48. pantā ir noteikts, kādus apstākļus var atzīt par atbildību pastiprinošajiem. Jāņem vērā, ka panta pirmajā daļā ietvertais apstākļu uzskaitījums ir izsmeļošs un, piemērojot sodu, nevar atzīt par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem tos, kas nav minēti likumā. Prasība par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem atzīt tikai likumā norādītos, noteikta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2000.gada 18. maija rīcības sēdes lēmumā lietā Nr. SKK-148¹¹, kurā tika konstatēts, ka pirmās instances tiesā par atbildību pastiprinošo apstākli tika atzīta zaudējumu nesegšana cietušajam. Savukārt panta otrajā daļā ietvertais regulējums dod tiesības likuma piemērotājam, ievērojot noziedzīga nodarījuma raksturu, neatzīt jebkuru no pantā minētajiem apstākļiem par atbildību pastiprinošo apstākli.¹² “Kā norādīts judikatūrā, tiesai ir jāmotivē, kāpēc tā piemēro konkrēto normu, konstatējot un atzīstot apsūdzētā atbildību mīkstinošo vai pastiprinošo apstākli lietā, bet nav jāmotivē, kāpēc tā nepiemēro Krimināllikuma 48. panta otro daļu.”¹³ Tas izriet no Kriminālprocesa likuma 527. panta otrās daļas 6. punkta, kurā noteikts, ka notiesājoša sprieduma motīvu daļā tiesai jānorāda motīvi par konkrētā soda piemērošanu un no šī panta otrās daļas 3. punkta izriet, ka tiesa notiesājoša sprieduma motīvu daļā jānorāda atbildību pastiprinoši un mīkstinoši apstākļi.¹⁴ No minētā var secināt, ka tiesas pienākums nemotivēt Krimināllikuma 48. panta otrās daļas nepiemērošanu izriet no Kriminālprocesa likuma. Autore atzinīgi vērtē šādu pieeju, jo gadījumā, ja tiesai nāktos pamatot katras normas nepiemērošanu, tas būtu pretrunā procesuālās ekonomijas principam.

2013. gada 1. aprīlī stājās spēkā 48. panta grozījumi, kas paredzēja, ka panta otrajā daļā vārdi “Tiesa, ņemot vērā” tiks aizstāti ar vārdu “ievērojot” un no trešās daļas tiks izslēgts vārds

---

¹¹ Augstākās tiesas 18.05.2000. lēmums lietā SKK-148. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana?lawfilter=0&year=2000> [aplūkots 03.03.22.]

¹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 391.lpp.

¹³ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 213.lpp.

¹⁴ Augstākās tiesas 26.03.2016. lēmums SKK-129/2012. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana?lawfilter=0&year=2012> [aplūkots 04.05.2022.]

“tiesa”. Tas ļauj secināt, ka kopš 2013. gada šo pantu var piemērot ne tikai tiesneši, bet arī prokurori, sastādot priekšrakstu par sodu.¹⁵ Šādu iespēju apliecina arī Krimināllikuma 46. panta 3. daļa, kas paredz, ka soda piemērošanā tiek ņemti vērā atbildību pastiprinošie apstākļi. Gadījumā, ja prokurors apsūdzībā nenorāda uz atbildību pastiprinoša apstākļa esamību vai arī neuzskata konkrēto apstākli par tādu, kas var pastiprināt atbildību, tiesa var atzīt esošo apstākli par atbildību pastiprinošo, motivējot savu lēmumu.¹⁶

Bargāka soda piemērošana, gadījumā, ja konstatēts kāds no atbildību pastiprinošajiem apstākļiem, ir tiesas pienākums, nevis tiesība, atzīst Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments lietā Nr. SKK-74¹⁷. Šajā lietā persona G.S. ar pirmās instances spriedumu tika atzīta par vainīgu saskaņā ar Krimināllikuma 125. panta trešo daļu un sodīta ar brīvības atņemšanu uz trīs gadiem un policijas kontroli uz vienu gadu. Apelācijas instance atzinusi pirmās instances spriedumu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 125. panta trešās daļas par netaisnīgu un neatbilstošu Krimināllikuma 46. pantam soda mīkstuma dēļ. Persona G.S. jau iepriekš esot sodīta piecas reizes, kā arī sevišķi smags noziedzīgs nodarījums tika paveikts nosacītas notiesāšanas pārbaudes laikā. Atzīšanos noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un paveiktā nožēlošana, tika ņemta vērā, kā atbildību mīkstinošs apstāklis, savukārt noziedzīgo nodarījumu recidīvs ir atzīstams par atbildību pastiprinošo apstākli. Līdz ar to atbilstoši Krimināllikuma jēgai, atbildību pastiprinoša apstākļa esamība jau pati par sevi nedod iespēju tiesai noteikt panta sankcijā paredzēto minimālo sodu.

Krimināllikuma 48. panta ceturrtā daļa nosaka, ka tāds apstāklis, kurš paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme, nav atzīstams par atbildību pastiprinošo apstākli. Šajā lietā personas M.B. un M.D. tika atzīti par vainīgiem saskaņā ar Krimināllikuma 175. panta trešo daļu t.i. par zādzību, kas izdarīta personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās. Vienlaikus tiesa noziedzīga nodarījuma izdarīšanu personu grupā atzina par atbildību pastiprinošo apstākli saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 2. punktu un ņēma to vērā pie soda noteikšanas, tādējādi pārkāpjot 48. panta ceturrtajā daļā noteikto un pieļaujot Kriminālprocesa likuma 574. panta 1. punktā¹⁸ norādīto pārkāpumu-nepareizu Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu piemērošanu. Līdzīgu kļūdu pieļāva Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa 2013. gada 20. novembra spriedumā. Tiesa atzina par vainīgu [pers. D] noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas

---

¹⁵ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 213.lpp.

¹⁶ Augstākās tiesas 23.04.2008. lēmums lietā SKK-243. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008> [aplūkots 09.03.22.]

¹⁷ Augstākās tiesas 08.02.2006. gada lēmums lietā SKK-74. Pieejams: [at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2006](https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2006) [aplūkots 09.03.22.]

¹⁸ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [aplūkots 09.03.22.]

paredzēts Krimināllikuma 179. panta pirmajā daļā un konstatēja Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 11. punktā minēto atbildību pastiprinošo apstākli- noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ. Par šo spriedumu prokurore iesniegusi apelācijas protestu, kurā lūgusi atcelt pirmās instances spriedumu daļā par apsūdzētai noteikto atbildību pastiprinošo apstākli. Krimināllikuma 179. panta pirmajā daļā minētais noziedzīgais nodarījums var tikt paveikts tikai ar tiešu nodomu, ko raksturo mantkārīgs motīvs, kas savukārt ir obligāta pazīme visos noziedzīgo nodarījumos pret īpašumu. Tādējādi mantkārība ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme un tā nevar tikt atzīta par atbildību pastiprinošo apstākli. Apelācijas instances tiesa piekrīt prokurores norādītajiem apsvērumiem un secina, ka pirmās instances tiesa nepamatoti par atbildību pastiprinošo apstākli atzinusi to, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ.¹⁹

Noziedzīga nodarījuma motīvs var būt atbildību pastiprinošs apstāklis, piemēram, Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 11. punkts- noziedzīgs nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ. Motīvs ir obligāti jānorāda, ja tā ir noziedzīga nodarījuma kvalificējoša pazīme. Ā. Meikališa pauž viedokli, ka atbildību pastiprinošie apstākļi būtu jānorāda²⁰, taču likums šo norādi apsūdzībā neprasa. Augstākās tiesas Senāts norāda, ka atbildību pastiprinošo un mīkstinājošo apstākļu esamība nav kvalifikācijas jautājums. Arī tad, ja prokurors nenorāda uz konkrētu apstākli kā tādu, kas stiprina apsūdzētā atbildību, tiesa to var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli. Tādējādi motīvs, ja tas ir atbildību pastiprinošs apstāklis, apsūdzībā nebūtu jānorāda.²¹

2.1.1 Noziedzīga nodarījuma recidīvs

Saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 1. punktu noziedzīga nodarījuma recidīvu var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli. Noziedzīga nodarījuma recidīvu veido personas izdarīts jauns tīšs noziedzīgs nodarījums pēc šīs personas notiesāšanas par agrāk izdarītu tīšu noziedzīgu nodarījumu, ja sodāmība par to jauna noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nav noņemta vai nav dzēsta likumā noteiktajā kārtībā. Recidīvam atšķirībā no noziedzīgu nodarījumu atkārtotības ir raksturīga augstāka kaitīguma pakāpe, jo jauns noziedzīgs nodarījums tiek paveikts pēc soda izciešanas vai sprieduma taisīšanas par kādu agrāk

¹⁹ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu kolēģijas 13.02.2014. spriedums lietā Nr. 11092055513. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

²⁰ Meikališa Ā. Apsūdzība kriminālprocesā. Tiesiskās reglamentācijas un prakses aktuālās problēmas. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/186178-apsudziba-kriminalprocesa/> [aplūkots 04.05.22.]

²¹ Pundurs A. Apsūdzība kriminālprocesā, apsūdzības saturs, apsūdzības grozīšana. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/225355-apsudziba-kriminalprocesa-apsudzibas-saturs-apsudzibas-grozisana/> [aplūkots 04.05.22.]

izdarītu noziedzīgu nodarījumu.²² Konstatējot lietā noziedzīga nodarījuma recidīvu, jāņem vērā, ka notiesāšana 27. panta izpratnē nozīmē ne tikai tiesas piespriesto sodu, bet arī prokurora piemēroto priekšrakstu par sodu. No Krimināllikuma 63. panta trešās daļas ir secināms, ka ar jēdzienu “notiesāts” tiek apzīmētas ne tikai tās personas, kuras izcieš tiesas noteikto sodu, bet arī personas, kurām sodu ir noteicis prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu, savukārt Kriminālprocesa likuma 74¹. pantā ir noteikts, ka persona iegūst notiesātā statusu no prokurora priekšraksta par sodu spēkā stāšanās dienas.²³

Gadījumā, ja uz jauna sprieduma taisīšanas brīdi apsūdzētajam jau ir pagājis likumā noteiktais laiks sodāmības dzēšanai, tas neatceļ juridiskās sekas par noziedzīgu nodarījumu, ja tas tika paveikts laikā, kad sodāmība vēl nebija dzēsta vai noņemta likuma noteiktajā kārtībā par agrāk izdarītu tīšu noziedzīgu nodarījumu.²⁴ Noziedzīgu nodarījumu recidīvs nav saistīts ar agrāk piespriedtā soda izciešanu, bet ar sodāmības noņemšanu vai dzēšanu, atzīst Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments Lietā Nr. SKK– 394.²⁵

Atsevišķos gadījumos nav viegli konstatēt noziedzīga nodarījuma recidīvu. Gadījumā, ja persona tiek atzīta par vainīgu Krimināllikuma 312. pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, 48. panta pirmās daļas 1. punkts, netiks piemērots. Krimināllikuma 312. pants paredz, ka noziedzīgu nodarījumu var paveikt tikai īpašais (speciālais) subjekts- persona, kura agrāk ir notiesāta un izvairās no piemērotā soda izciešanas. Tādējādi, ja personai iepriekš nav bijušas sodāmības, un viņa nav notiesāta par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, tad atbildību pastiprinošais apstāklis noziedzīga nodarījuma recidīvs nav konstatējams.²⁶

2.1.2 Noziedzīgs nodarījums izdarīts personu grupā

Noziedzīga nodarījuma izdarīšanu personu grupā var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli neatkarīgi no dalības formas - personu grupa bez iepriekšējas vienošanās, personu

---

²² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 296.lpp

²³ Augstākās tiesas 19.08.2016. lēmums lietā SKK-336. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/i-nodala-visparigie-noteikumi?lawfilter=0&year=2016> [aplūkots 16.03.22.]

²⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 214.lpp.

²⁵ Augstākās tiesas 24.08.2010. lēmums lietā SKK-394. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/222612-noziedzigu-nodarijumu-recidivs/> [aplūkots 16.03.22.]

²⁶ Izvairīšanās no soda izciešanas subjekts. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/272432-izvairisanas-no-soda-izciesanas-subjekts/> [aplūkots 16.03.22.]

grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai organizēta grupa. Šī atbildību pastiprinošā apstākļa kontekstā katra dalības forma jāapskata atsevišķi.

Vismaz divu personu kopīgi izdarīts, apzināts, tīšs noziedzīgs nodarījums, atzīstams par izdarītu personu grupā bez iepriekšējas vienošanās. Būtiski uzsvērt, ka noziedzīgs nodarījums netiks uzskatīts par izdarītu personu grupā bez iepriekšējas vienošanās, ja šīs personas nesaista vienots nodoms un viņas nerīkojas kopīgi, nolūkā sasniegt noziedzīgo rezultātu. Vienā laikā un pret vienu cietušo izdarīts noziedzīgs nodarījums nav uzreiz kvalificējams, kā personu grupā bez iepriekšējas vienošanās izdarīts noziedzīgs nodarījums.

Otrs dalības veids ir personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās. Tieši šī iepriekšējā vienošanās pirms noziedzīgā nodarījuma ļauj nodalīt šo noziedzīgo grupējumu no iepriekš aprakstītā dalības veida. Vienoties var par vienu vai vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, smalki tos izplānojot, vai norunājot tikai kopīgo izdarāmo noziedzīgo nodarījumu. Tā var notikt mutiski, rakstiski, ar mīmikas vai ķermeņa palīdzību vai pat ar konkludentām darbībām.²⁷ “Vienošanās veids, apjoms var būt dažāds, un tas kvalifikāciju neietekmē”.²⁸

Visbeidzot organizēta grupa ir vairāk nekā divu cilvēku apvienība, kas radīta ar nolūku kopīgi izdarīt vienu vai vairākus noziedzīgus nodarījumus. Organizētā grupā ir iepriekšēja vienošanās un arī pienākumu sadale starp grupas dalībniekiem. No personu grupas pēc iepriekšējas vienošanās tā atšķiras ar augstāku organizētības pakāpi, lielāku dalībnieku skaitu un ir attiecināma tikai uz noziegumiem. Organizētām grupām raksturīgā rūpīgāka noziegumu plānošana un pienākumu sadale, rezultējas ar sekmīgāku noziedzīga nodarījuma paveikšanu.

Krievu tiesību zinātnieki atzīst, ka noziedzīga nodarījuma paveikšana grupā rada lielāku bīstamību sabiedrībai un tas ir galvenais iemesls, kāpēc šo apstākli atzīst par atbildību pastiprinošu. Kopīgi darbojoties, palielinās iespēja realizēt paredzēto noziedzīgo nodarījumu un veiksmīgi slēpt pēdas.²⁹

2.1.3 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli vai citas personas uzticību

²⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikums 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 101. lpp.

²⁸ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 96.-98. lpp.

²⁹ Бородин С.В., Кудрявцев В.Н., Кузнецова Н.Ф. и др. Под ред. В.Н.Кудрявцева и А.В. Наумова. Учебник уголовного права: общая часть. Москва: СПАРК, 1996, с.301.

Autores ieskatā 48. panta pirmās daļas 3. punktā ietvertais regulējums ir salīdzinoši plašs. Tas nosaka, ka par atbildību pastiprinošo apstākli var atzīt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli vai citas personas uzticību. Autore norāda uz attiecīgā punkta iespējamo plašo iztulkošanu, jo tajā ietvertais jēdziens “uzticība” prasa izvērstāku skaidrojumu.

“Ar dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu krimināltiesībās saprot vainīgās personas rīcību tai piešķirto dienesta pilnvaru ietvaros, taču persona savu dienesta stāvokli izmantojusi ļaunprātīgi, jo rīkojusies pretēji interesēm.” Gadījumā ar dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu īpaši svarīgi akcentēt, ka tas nav atzīstams par atbildību pastiprinošo apstākli Krimināllikuma 318. panta izpratnē un citos pantos, kur dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana ietverta kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.³⁰ Tā var izpausties kā rīcība, kas tieši izriet no valsts amatpersonas kompetences vai tieši neietilpst valsts amatpersonas kompetencē, taču tās var veikt, izmantojot dienesta stāvokli.³¹

Ar citas personas uzticības ļaunprātīgu izmantošanu saprot līgumisko vai citādu tiesisko attiecību, kas pamatotas ar savstarpēju uzticēšanos, izmantošanu nolūkā izdarīt noziedzīgu nodarījumu.³² Tātad viens no faktoriem, kam ir jāpievērš uzmanība, konstatējot atbildību pastiprinošo apstākļu esību, ir apsūdzētā un cietušā savstarpējās attiecības. Ja līgumisko attiecību konstatēšana tiesību normu piemērotājam parasti nesagādā grūtības, tad situācija, kurā būtu jānoskaidro, vai pastāv citādas tiesiskas attiecības, var būt ne tik viennozīmīga. Viens no tiesisko attiecību veidiem, kas pamatotas ar savstarpēju uzticību ir laulība.

Uzticība tiek skaidrota kā paļāvība un ticība, uzticas personai, uz kuras attieksmi, rīcību pilnībā paļaujas³³. Vainīgais apzinās, ka cietušais viņu uztver kā personu, kurai var uzticēties un no kuras nav jābaidās. Tādi gadījumi varētu būt saistīti ar personas ciešu draudzību, ilgstošu pazīšanos utt., jo uzticība norāda uz to, ka vainīgais un cietušais atrodas tuvās personiskās attiecībās.³⁴ Problēmjaudājums, ar kuru var nākties saskarties ir cietušā un vainīgā attiecību definēšana. No uzticības jēdziena skaidrojuma izriet, ka attiecības, kuru pamatā ir uzticība, varētu būt draudzības attiecības, cieša pazīšanās utt. Savukārt Krimināllikuma komentāros šis jēdziens tiek sašaurināts līdz tiesiskām attiecībām, kas pamatotas ar savstarpēju uzticību. Ja

---

³⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 216.lpp.

³¹ Liholaja v. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 437.lpp.

³² turpat

³³ Uzticība. Pieejams: <https://tezaurs.lv/uztic%C4%ABba:1> [aplūkots 16.03.22.]

³⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 445.lpp.

uzticība tiek saistīta vien ar tiesiskām attiecībām starp vainīgo un cietušo, tad iespējamie gadījumi, kad šis atbildību pastiprinošais apstāklis varētu tikt piemērots, krasi samazinās. Autores ieskatā šāda jēdziena sašaurināšana nav racionāla, tieši normas piemērošanas dēļ. Gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums tiek paveikts pret personu, izmantojot viņas uzticību, taču šīs personas neatrodas tiesiskās attiecībās (piemēram, draudzības attiecības), minētais atbildību pastiprinošais apstāklis nevarētu tikt piemērots, kas rezultētos ar maigāku sodu vainīgajam.

2.1.4 Noziedzīgais nodarījums izraisījis smagas sekas

Saskaņā ar 1998. gada 15. oktobra likumu “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. panta 1. daļu³⁵ par smagām sekām ir atzīstama: cilvēka nāve, smagi miesas bojājumi vismaz vienai personai, mazāk smagi miesas bojājumi vairākām personām, mantiskais zaudējums, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī nav mazāks par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm. Jāņem vērā, ka minētie apstākļi nebūs par atzīstami par atbildību pastiprinošajiem, ja pantā norādīts kāds no smagu seku kritērijiem, piemēram, laupīšana lielā apmērā (Krimināllikuma 176. panta trešā daļa).

Radīto kaitīgo seku atbilstība likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. panta norādītajiem kritērijiem pati par sevi nav sodu ietekmējošs apstāklis, ja vien papildus nav saskatāmi citi kaitīgās sekas raksturojoši elementi, atzīst Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments lietā Nr. SKK - 149/2019³⁶. Šajā lietā kasācijas protesta autors tikai norādījis uz smagu seku esamību, taču nav minējis tās kaitējumu raksturojošās pazīmes, kuras to atšķir no citiem gadījumiem, kad nodarītais mantiskais zaudējums atbilst smagu seku konstatēšanas kritērijiem.

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks Jānis Baumanis pauž viedokli, ka Krimināllikuma pirmā daļa būtu papildināma ar 4¹. punktu “noziedzīgā nodarījumā tīši izraisīti vidēja smaguma miesas bojājumi”. Tādējādi par vardarbīgu rīcību, kas var atstāt negatīvas sekas, tiktu piemērots atbilstošs krimināltiesiskais piespiedu līdzeklis salīdzinājumā ar vardarbīgu rīcību bez sekām. Esošajā formulējumā netiek minēta

³⁵ Par krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LV likums. Pieņemts 15.10.1998. [01.01.2018. red.] [aplūkots 03.04.22.]

³⁶ Augstākās tiesas 24.07.2019. lēmums lietā SKK-149/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2019> [aplūkots 03.04.22.]

vainas forma un tajā neietilpst vidēja smaguma miesas bojājumi, kas tiek radīti cietušajam.³⁷ Autore piekrīt izteiktajam viedoklim, uzskatot, ka pantos, kas saistīti ar vardarbību nedrīkst pastāvēt izņēmumi, kā tas ir konkrētajā situācijā.

2.1.5 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret sievieti, apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī

Būtiski, konstatējot šo atbildību pastiprinošo apstākli, ir atklāt, ka vainīgais apzinājies (zinājis vai apzināti pielāvis) sievietes stāvokli. Par to var liecināt gan vainīgā rīcībā esošā informācija, piemēram, saņemtās ziņas no ārstniecības iestādes vai pašas cietušās, gan cietušās ārējais izskats. Atbildību pastiprinošā apstākļa būtību veido vainīgā vēršanās pret cietušo, apzinoties viņa paaugstinātu ievainojamību un nespēju pasargāt sevi sakarā ar grūtniecību, kas atvieglo noziedzīga nodoma realizēšanu.³⁸

Autoresprāt, konstatēt, ka vainīgais ir apzinājies cietušās stāvokli, atsevišķos gadījumos ir sarežģīti. Rodas jautājums, vai vainīgais, kurš nespēj apzināties savu darbību un to vadīt, spēj apzināties, ka cietusī ir grūtniece, pat ja tas ir acīmredzami. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu kolēģija ar 2008. gada 29. septembra lēmumu atzina, ka slepkavība tika izdarīta ar sevišķu cietsirdību, taču ekspertīzes rezultātā tika noskaidrots, ka vainīgais nevarēja apzināties savu darbību un to vadīt un tāpat arī saprast, ka paveic slepkavību, sagādājot cietušajam sevišķas ciešanas. Šāds secinājums ir piemērojams visiem gadījumiem, kad likums satur tiešu norādi uz personas stāvokļa apzināšanos, līdz ar to var secināt, ka arī Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 5. punkta gadījumā, apstākli nevarēs tikt atzīt par atbildību pastiprinošu, ja vainīgais garīga rakstura traucējumu dēļ nespēj apzināties un vadīt savu rīcību.³⁹

Autore kritiski vērtē likumdevēja izvēli par atbildību pastiprinošā apstākļa - noziedzīgais nodarījums izdarīts pret sievieti, apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī, nodalīšanu no Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 6. punkta. Autores ieskatā abu šo punktu pamatā ir doma, ka cietušie sava īpašā stāvokļa dēļ ir ierobežoti uzbrukuma atvairīšanā un ir lielākā mērā ievainojami nekā citi sabiedrības locekļi. Tādējādi šī sadrumstalotība panta

³⁷ Baumanis J. Vardarbības jēdziena interpretācija krimināltiesībās. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/267640-vardarbibas-jedziena-interpretacija-kriminaltiesibas> [aplūkots 04.05.22.]

³⁸ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 217. lpp.

³⁹ Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām. Krimināllikuma 116.-118. pants. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 5.04.22.]

ietvaros nebūtu nepieciešama, šo apstākļu apvienošana vienā punktā iespējams radītu vienotāku izpratni par šī atbildību pastiprinošā apstākļa būtību un atvieglotu tā piemērošanu.

2.1.6 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, vai pret personu, izmantojot tās bezpalīdzības stāvokli vai vecuma nevarību

Kā jau tika minēts, raksturojot iepriekš minēto atbildību pastiprinošo apstākli, noziedzīga nodarījuma izdarītāja vēršanās pret personu īpašajā stāvoklī atvieglo šī noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Par bezpalīdzības stāvokli krimināltiesībās uzskata tādu cietušā stāvokli, kas liedz saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi un tādējādi arī atvairīt uzbrukumu vai izrādīt jebkāda veida pretestību, kā arī nodrošināt sev aizsardzību. Svarīgi atzīmēt, ka personas fizisko vecumu nevar uzskatīt par izšķirošo kritēriju bezpalīdzības stāvokļa noteikšanai.⁴⁰ Šī apsvēruma padziļinātai izpētei ir jāizpēta Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2020. gada 5. marta lēmumu lietā Nr. SKK - 52/2020⁴¹. Lai arī lietā cietušās īpatnības ietvertas noziedzīga nodarījuma sastāvā (Krimināllikuma 117. panta 2. daļa) un līdz ar to neveido atbildību pastiprinošo apstākli, šis lēmums saprotami izskaidro bezpalīdzības stāvokļa būtību, kas savukārt var būt svarīgi, nosakot atbildību pastiprinošo apstākli. Šajā lietā persona A tika atzīta par vainīgu Krimināllikuma 117. panta 2. un 9. punkta paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, izskatot lietu apelācijas kārtībā, spriedums atstāts negrozīts. Apsūdzētā aizstāvis uzskata, ka tiesas secinājums par cietušās atrašanos bezpalīdzības stāvoklī ir maldīgs. Savukārt apelācijas instances tiesa, pamatojot pieņēmumu par cietušās bezpalīdzības stāvokli norāda uz faktu, ka cietusī bija 85 gadus veca un slepkavības brīdī nespēja pretoties apsūdzētajam, kā arī nebija citu personu, kuras viņa varētu pasaukt palīgā. Vienlaikus, tiek norādīts, ka cietusī apzinājās noziedzīgo darbību raksturu un nozīmi, par ko liecina viņas mēģinājumi pretoties, ir zināms, ka cietusī bija aktīva privātajā un sabiedriskajā dzīvē, spēja pati sevi aprūpēt un savam vecumam bija labā fiziskā formā. Taču apelācijas instances tiesa neuzskata, ka šie apstākļi dod pamatu izslēgt no apsūdzības cietušās atrašanos bezpalīdzības stāvoklī, jo viņas fiziskais stāvoklis nebija tik labs, lai nodrošinātu sev aizsardzību un pienācīgu pretošanos krietni jaunākam, fiziski attīstītam vīrietim. Apelācijas

⁴⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 217. lpp.

⁴¹ Augstākās tiesas 5.03.2020. lēmums lietā SKK-52/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2020> [aplūkots 05.04.22.]

instances tiesa ņēma vērā arī to faktu, ka apsūdzētais ilgstoši dzīvoja kopā ar cietušo, aprūpējot viņu, kas nozīmē, ka vainīgais apzinājās, gan cietušās vecumu, gan fizisko stāvokli. Senāts pamatoti atzīst, ka apelācijas instances secinājumi par cietušās bezpalīdzīgo stāvokli ir kļūdaini. Senāts secina, ka tiesa vērtējot cietušās stāvokli, ņēmusi vērā 3 kritērijus: cietušās vecumu (85 gadi), apsūdzētā fiziskā spēka pārākumu un to, ka blakus nebija citu personu, kas varētu palīdzēt. Tiesu praksē par bezpalīdzības stāvoklī esošām personām tiek atzīti nevarīgi sirmgalvji, personas ar izteiktiem fiziskiem trūkumiem un psihiskas dabas traucējumiem. Pamatojoties uz krimināltiesību teorijā un praksē pieņemto, bezpalīdzībai tiek pielīdzināta bezsamaņa. Senāts atzīst, ka vecums, 85 gadi, nevar būt par izšķirošo faktoru bezpalīdzības stāvokļa konstatēšanai, jo kā jau tika minēts iepriekš, tiesu praksē, par bezpalīdzīgiem tiek atzīti tikai nevarīgi sirmgalvji. Arī personas fiziskā spēka pārākuma vērtējums nav kritērijs šajā situācijā, tas vairāk attiecas uz citu krimināltiesību institūtu - nepieciešamo aizstāvēšanos. Visbeidzot citu personu klātbūtnes neesībai nav juridiskas nozīmes.

Autore piekrīt Senāta izdarītajiem secinājumiem un vērtē apelācijas instances argumentus par cietušās personas bezpalīdzības stāvokli kā sākotnēji pretrunīgus. Īpašu uzmanību autore vērš uz apelācijas instances norādīto faktu, ka 85 gadus vecā cietusī nespēja pretoties jaunam un fiziski stiprākam vīrietim un tas pamato viņas bezpalīdzības stāvokli. Taču, ja bezpalīdzības stāvokļa konstatēšanai tiktu izmantota šāda pieeja, tad to noziedzīgo nodarījumu skaits, kuri paveikti, apzinoties, ka persona ir bezpalīdzības stāvoklī, krietni pieaugtu. Šādi klasificējot, par personām bezpalīdzības stāvoklī varētu dēvēt lielu skaitu sieviešu un visus pensijas vecuma cilvēkus. Taču Senāts pamatoti atzīst, ka šāda pieeja ir kļūdaina un par bezpalīdzības stāvoklī esošām personām atzīstamas nevarīgas personas.

2.1.7 Noziedzīgais nodarījums izdarīts pret personu, izmantojot tās dienesta, materiālo vai citādu atkarību no vainīgā

Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 7. punktā ietvertais apstāklis norāda uz atkarīgām attiecībām starp cietušo un vainīgo. “Ar dienesta atkarību no vainīgā saprot dienesta, darba, militārās attiecības.” Savukārt materiālā atkarība ir plašāks jēdziens, ar to saprot tādas attiecības starp vainīgo un cietušo, kurās vainīgajam ir pienākums sniegt cietušajam būtisku materiālu palīdzību vai arī cietušais atrodas pilnīgā vainīgā apgādībā. Krimināllikuma komentāros tiek skaidrots, ka citāda atkarība no vainīgā ir saprotama, kā jebkura situācija, kurā persona jūt pienākumu pakļauties citai personai, piemēram, šāds attiecību modelis varētu būt

sastopams laulībā, radniecības saitēs, attiecībās starp pedagogu un skolnieku, ārstniecības personu un pacientu, fiziski nespējīgu personu vai garīgi slimu un tās kopēju.⁴²

Autore saskata līdzību starp tādiem atbildību pastiprinošajiem apstākļiem, kā noziedzīgais nodarījums izdarīts, izmantojot personas uzticību un noziedzīgais nodarījums izdarīts, izmantojot atkarību no vainīgā. Tātad abos šajos gadījumos ir jākonstatē subjektīvais faktors. Autores ieskatā noteikt vai cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs no vainīgā ir vieglāk, nekā noteikt uzticības līmeni starp personām, jo materiālās palīdzības faktu var pierādīt, piemēram, ar bankas izrakstu palīdzību.

Krimināltiesību teorijā tiek uzsvērts, ka ar materiālo apgādību saprot tikai būtisku materiālo palīdzību vai pilnīgu apgādību. Jēdziens “būtisks” ir ģenerālklausula, kas tiesību normu piemērotājam būtu jāpiepilda ar saturu, jo viennozīmīgi nevar pateikt, kas ir būtiska materiālā palīdzība. Taču ir skaidrs, ka par tādu nevarētu uzskatīt vienu dāvanu, ziedojumu vai aizdevumu. Turpretī situācija ar apgādību ir vienkāršāka, jo ir noteikts, kādus tuviniekus cilvēks var ņemt apgādībā.⁴³ Analizējot citādu atkarību no vainīgā, atšķirība starp uzticības attiecībām nav tik viegli nosakāma, jo nav faktiska pierādāma pamata, kā tas ir situācijā ar dienesta vai materiālo atkarību. Autore skeptiski vērtē likumdevēja likuma ietvertu piebildi par citāda veida atkarības attiecībām, uzskatot, ka praksē tam nav pamatojuma, ņemot vērā Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 3. punkta formulējumu.

2.1.8 Noziedzīgais nodarījums izdarīts ar sevišķu cietsirdību vai ņirgājoties par cietušo

Ar sevišķu cietsirdību krimināltiesībās saprot ne vien fizisku, bet arī psihisku iedarbību uz cietušo, kas nozieguma izdarīšanas laikā cietušajam tiek nodarītas stipras fiziskas sāpes vai psihiskas ciešanas, mokot, spīdzinot, nodarot dažāda smaguma miesas bojājumus un izsakt reālus draudus.⁴⁴ Krimināltiesību teorijā tiek atzīts, ka par sevišķu cietsirdību var liecināt noziedzīga nodarījuma izdarīšanas veids un paņēmieni, kuri vainīgajam, to apzinoties, var sagādāt sevišķas fiziskas sāpes un ciešanas; sadisma izpausmes; noziedzīga nodarījuma

---

⁴² turpat

⁴³Par apgādībā esošām personām. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/par-apgadiba-esosam-personam> [aplūkots 07.04.22.]

⁴⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 218. lpp.

paveikšana cietušā tuvinieku klātbūtnē, sagādājot tiem sevišķas morālas ciešanas.⁴⁵ Jāņem vērā, ka ne vien radnieki un ģimenes locekļi (bērni, arī adoptētie, vecāki, adoptētāji, brāļi un māsas, vecvecāki, laulātie) atzīstami par tuviniekiem, bet arī citas personas, kurām ir cieša saikne ar cietušo, piemēram, līgava, svainis, brālēns, māsīca utt. Būtiski konstatēt vainīgā personīgo attieksmi pret konkrēto noziedzīgā nodarījuma veidu un tā izdarīšanas paņēmieniem, kas ietver sevī vainīgā apzināšanos, ka izdarot šo noziedzīgo nodarījumu viņš ir sagādājis sevišķas fiziskas un/vai morālas ciešanas cietušajam/viņa tuviniekiem.⁴⁶ Šis jautājums jau tika apskatīts apakšnodaļā par noziedzīgo nodarījumu, kas izdarīts pret sievieti grūtniecības stāvoklī. Tika secināts, ka persona, kas neapzinās savu darbību raksturu un nespēj tās vadīt, nespēj apzināties, ka sagādā sevišķas ciešanas kādam citam, tāpēc konstatējot šo atbildību pastiprinošo apstākli ārkārtīgi svarīgi no subjektīvas puses konstatēt vainīgā psihisko attieksmi pret noziedzīgo nodarījumu.

2022. gada 7. martā Rīgas rajona tiesa rakstveida procesā izskatīja krimināllietu, kurā persona A tika apsūdzēta par Krimināllikuma 126. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Prokurore lūdza par atbildību pastiprinošo apstākli atzīt to, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts ar sevišķu cietsirdību, saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 8. punktu, jo vardarbība - 15 sitieni izdarīti pret sievieti. Tomēr tiesa atbildību pastiprinošos apstākļus nekonstatē. Izvērtējot norādītos apstākļus, tiesa neatzīst pietiekamu pamatu, lai noteiktu Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 8. punktā norādīto atbildību pastiprinošo apstākli.⁴⁷ Autore nepiekrīt tiesas izdarītajam secinājumam, jo nav šaubu, ka 15 sitieni rada stipras fiziskas sāpes un vainīgais to noteikti apzinās. Tātad nodarot tik daudzus sitienus cietušajai, vainīgais saprata, ka sagādās viņai ilgstošas mokas un fiziskas sāpes. Konstatējot šos faktoros var secināt, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts ar sevišķu cietsirdību un tiesa nepamatoti nav konstatējusi Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 8. punktā ietverto atbildību pastiprinošo apstākli.

2.1.9 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, izmantojot sabiedriskā posta apstākļus vai ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa laikā

⁴⁵ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīgīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 54.lpp.

⁴⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 117. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. 2 daļa (9.-17. nodaļa). Otrais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 250.lpp.

⁴⁷ Rīgas rajona 7.03.2022. tiesas spriedums lietā Nr. 11410050320. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 09.05.22.]

Sabiedriskā posta apstākļos noziedzīgo nodarījumu skaits pieaug, jo to paveikšana kļūst vieglāka. Vainīgais apzināti izmanto radušos paniku, savu pretlikumīgo plānu realizēšanai, piemēram, ugunsgrēka, plūdu, vai citu katastrofu laikā nodarbojas ar laupīšanu. Saskaņā ar likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otro daļu “ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.” Savukārt izņēmuma stāvokli var izsludināt, ja valsti apdraud ārējais ienaidnieks vai valstī vai tās daļā ir izcēlušies vai draud izcelties iekšēji nemieri, kas apdraud demokrātisko valsts iekārtu.⁴⁸ Šādās situācijās valsts iedzīvotāju intereses ir apdraudētas un iedzīvotāji var tikt pakļauti ārējām briesmām, tāpēc noziedzīgais nodarījums, kas izdarīts, izmantojot kādu no šīm situācijām īpaša tiesiska režīma laikā papildus kaitē cilvēku likumiskajām interesēm. Kā arī papildus kaitējums no šādos apstākļos izdarīta noziedzīga nodarījuma var tikt vērsts pret valsts varu.⁴⁹

Viens no nesenažiem piemēriem ir prokurora apelācijas protests par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 2. septembra spriedumu daļā par personai, kura atzīta par vainīgu un notiesāta par trīs zādzību no veikala nelielā apmērā izdarīšanu. Prokurors uzskatīja, ka tiesa piespriedusi nepamatoti maigu sodu un neatzinusi, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts ārkārtas situācijas laikā. Tiesa savukārt noteica, ka konkrēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšana, izmantojot ārkārtas situāciju valstī, nav radījusi papildu apdraudējumu sabiedrības interesēm un, nesniedzot plašāku pamatojumu, neatzina, ka konkrētajā lietā, ārkārtas situācija būtu apzināti izmantota noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Latvijas Republikā laika periodā no 2020. gada 12. marta līdz 9. maijam tika izsludināta ārkārtas situācija, kuras mērķis bija ierobežot Covid - 19 izplatību valstī. Prokurors tiesas izteiktajam viedoklim nepiekrita un pēc prokurora domām persona apzināti izmantoja apstākli, ka veikalā atradās mazāk cilvēku un darbinieku, turklāt visiem apmeklētājiem bija jāievēro 2 metru distance. Atbilstoši valstī noteiktajām rekomendācijām un drošības apsvērumiem, veikala darbinieku, tai skaitā apsargu, darba apstākļi tika izmainīti, tādējādi, atvieglot apsūdzētajam noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. “Persona apzināti izmantoja minētos apstākļus, par ko nepārprotami liecina fakts, ka visi noziedzīgie nodarījumi tika izdarīti sešu dienu periodā, konstatējot

---

⁴⁸ Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: LV likums. Pieņemts 07.03.2013. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/255713-par-arkartejo-situaciju-un-iznemuma-stavokli> [aplūkots 07.04.22.]

⁴⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 219. lpp.

atvieglotas iespējas izdarīt noziedzīgu nodarījumu, tādējādi radot kaitējumu cietušajam, kurš ir apzinīgi ievērojis ārkārtējās situācijas nosacījumus”.

Autore piekrīt prokurora norādītajiem apsvērumiem, ārkārtas situācijas izsludināšana ieviesa būtiskas izmaiņas daudzu cilvēku ikdienā, tai skaitā arī metodēs un paņēmienos, ar kādiem tiek paveikti noziedzīgi nodarījumi. Autore atzīmē, ka iedzīvotāju attieksme pret valsti noteiktajiem ierobežojumiem ir bijusi krasi atšķirīga, daļa sabiedrības pielāgojās ieviestajām izmaiņām un strikti ievēroja noteikumus, kas konkrētajā situācijā atvieglāja apsūdzētajam noziedzīga nodarījuma paveikšanu. Jāņem vērā, ka pat nedošanās uz veikalu, noteiktos apstākļos var atvieglot noziedzīgo darbību paveikšanu, jo vainīgajam ir izdevīga liecinieku neesamība. Prasība ievērot 2 metru distanci, veicināja apsūdzētajā pārliecību, ka neviens neatradīsies viņam blakus noziedzīga nodarījuma paveikšanas laikā. Autore vēlas piebilst, ka ārkārtas situācijas laikā daudzu veikalu apsargiem palielinājās pienākumu skaits, piemēram, bija jākontrolē apmeklētāju plūsma un ierobežojumu ievērošana, kas nozīmē, ka vainīgajam potenciāli nevarēja pievērst daudz uzmanības.

2.1.10 Noziedzīgais nodarījums izdarīts, lietojot ieročus vai sprāgstošas vielas vai citā vispārbīstamā veidā

Par vispārbīstamu veidu tiek atzīts tādu rīku, līdzekļu un paņēmienu izmantošana, kas apdraud ne tikai objektu (interesi), pret kuru vērsts noziedzīgais nodarījums, bet arī citus objektus (intereses). Taču ne tikai ieroču un sprāgstošu vielu izmantošana ir uzskatāma par vispārbīstamu noziedzīga nodarījuma veidu, par tādu var tik atzīta arī ugunsgrēka, plūdu, nogruvumu izraisīšana, indīgu, toksisku, bīstamu vielu izmantošana un citāda bīstama rīcība.

Ar šaujāmieroča pielietošanu saprot tēmētu šāvieni (izņemot šaušanu medībās vai sporta sacensībās), kā arī tādu šāvieni, kas spēj izraisīt cilvēka nāvi, nodarīt kaitējumu cilvēka veselībai vai arī mantiskos zaudējumus vai padara nekaitīgu dzīvnieku (Ieroču aprites likuma 65. panta pirmā daļa).⁵⁰ Persona nedrīkst izmantot šaujāmieročus, ja to izmantošanas dēļ var ciest citas personas, pret kurām šis ierocis ir vērsts. Civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likuma 10. pants⁵¹ nosaka, ka personai, kas vēlas nodarboties ar spridzināšanas darbu

⁵⁰ Ieroču aprites likums: LV likums. Pieņemts 14.03.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305818-ierocu-aprites-likums> [aplūkots 14.04.22.]

⁵¹ Civilajām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likums: LV likums. Pieņems 28.10.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221395-civilam-vajadzibam-paredzetu-spragstvielu-aprites-likums> [aplūkots 14.04.22.]

veikšanu, sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu izgatavošanu, realizēšanu, eksportu, importu, tranzītu vai pārvietošanu, ir nepieciešama speciālā atļauja (licence), ko izsniedz Valsts policija.

2.1.11 Noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ

Viens no piemēriem noziedzīgam nodarījumam, kas varētu būt izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ ir slepkavība. Lai arī gadījumā, kad slepkavība ir izdarīta mantkārīgā nolūkā, papildus netiks konstatēts arī atbildību pastiprinošais apstāklis, taču ar šī piemēra palīdzību var izprast noziedzīga nodarījuma, kas izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, būtību. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmuma Nr. 1 “Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 5. punktā tiek skaidrots, ka, lai konstatētu aiz mantkārības izdarītu slepkavību, ir jānosaka, ka vainīgā mērķis ir bijis iegūt materiālos labumus pirms slepkavības izdarīšanas vai slepkavības izdarīšanas laikā, neatkarīgi no tā vai iecerētais ir realizēts, kā arī neatkarīgi no tā, vai cietušais bijis mantas īpašnieks vai tikai valdītājs. Slepkavība ir uzskatāma par tādu, kas izdarīta aiz mantkārības, ja vainīgajam ir bijis nodoms nelikumīgi iegūt jebkāda veida labumus sev vai citām personām, piemēram, naudu, mantu, tiesības uz dzīvojamo platību, iespēju izmantot cietušā mantu, un otrkārt, izvairīties pašam vai, lai citas personas izvairītos no materiāliem izdevumiem tagadnē vai nākotnē, piemēram, parāda atmaksas, samaksas izdarīšanas par pakalpojumu, uzturlīdzekļu maksāšanas.⁵²

No minētā var secināt, ka konstatējot, vai noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, jāsecina, kāds ir bijis izdarītāja motīvs. Svarīgi neaprobežoties ar ideju, ka izdarītājs vēlas iegūt tūlītēju mantisku labumu un atsaucoties uz Augstākās tiesas paustajām atziņām, par mantkārīgo motīvu var būt arī vēlme izvairīties no izdevumiem vai iegūt ienākumus nākotnē.

Savukārt krievu tiesību zinātnieki skaidro, ka mantkārīgās tieksmes sevišķi negatīvi raksturo vainīgo, akcentējot viņa vēlmi gūt peļņu, materiālu labumu uz sabiedrības vai citu personu rēķina. Tādējādi mantkārīgas tieksmes atzīstamas par atbildību pastiprinošo apstākli.

53

---

⁵² Augstākās tiesas Plēnuma 24.02.1992. lēmums Nr. 1. “Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 5. punkts.

⁵³ Бородин С.В., Кудрявцев В.Н., Кузнецова Н.Ф. и др. Под ред. В.Н.Кудрявцева и А.В. Наумова. Учебник уголовного права: общая часть. Москва: СПАРК, 1996, с.301.

2.1.12 Noziedzīgais nodarījums izdarīts alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē

Šī atbildību pastiprinošā apstākļa būtību un piemērošanu uzskatāmi ilustrē Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums lietā SKK - 456/2012. Persona I.L. atzīts par vainīgu un sodīts saskaņā ar Krimināllikuma 253¹. panta pirmo daļu. Apsūdzētā aizstāve iesniegusi apelācijas sūdzību, taču Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta spriedumu atstāja negrozītu. Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētā aizstāve iesniegusi kasācijas sūdzību, norādot, ka lēmums atceļams pilnībā. Aizstāve uzsver, ka nepamatoti piemērots Krimināllikuma pirmās daļas 12. punkts, jo tiesas sēdē, I.L. pats apliecināja, ka narkotiskās vielas viņa rīcību neietekmēja un noziedzīgais nodarījums bija saplānots un tiktu izdarīts arī, ja apsūdzētais nebūtu lietojis narkotisko vielu. Aizstāve pauž uzskatu, ka tiesai nav pierādījumu par to, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts narkotisko vielu ietekmē, lai arī nav šaubu, ka I.L. organismā narkotiskā viela atradās. Pamatojoties uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 394 Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība⁵⁴ var secināt, ka nosakot narkotisko vielu esamību var tikt izdarīti trīs dažādi atzinumi - narkotisko vielu reibums, narkotisko vielu ietekme un narkotisko vielu lietošanas fakts, kur tikai viens ir formulēts kā "narkotisko vielu ietekme". Tādējādi ir saprotams, ka Ministru kabineta noteikumos Nr.394 „Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība” minētie apraksti ir medicīniski, nevis juridiski termini un attiecināmi vien uz personas veselības stāvokli. Advokātes ieskatā pēc šo terminu esamības vai neesamības nav iespējams spriest par personas rīcību attiecībā uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Senāts nepiekrīt aizstāves norādītajiem argumentiem un atzīst, ka aizstāves iesniegtā kasācijas sūdzība ir noraidāma. Senāts secina, ka abu instanču tiesas pareizi piemērojušas Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktu. Apelācijas instances tiesa savu lēmumu pamatojusi ar ārsta - psihiatra liecībām par narkotisko vielu ietekmes konstatēšanu I.L. Izvērtējot Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punkta normas saturu un jēgu, var secināt, ka šajā likuma normā paredzētā atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana ir saistīta ar fakta konstatēšanu, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona atradusies alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citi apreibinošo vielu ietekmē. Kā jau iepriekš lēmumā norādīts, tiesa šādu faktu ir konstatējusi.⁵⁵

⁵⁴ Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība: Ministru kabineta 02.06.2008. noteikumi Nr. 394., Latvijas Vēstnesis, 2008, nr. 88.

⁵⁵ Augstākās tiesas 08.11.2012. lēmums lietā SKK -456/2012. Pieejams: at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012 [aplūkots 10.04.22.]

2.1.13 Noziedzīgo nodarījumu izdarījusī persona nolūkā panākt soda samazināšanu ir sniegusi apzināti nepatiesas ziņas par citas personas izdarītu noziedzīgo nodarījumu

Šāda iespēja izriet no Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 4. punkta, kas paredz atbildību mīkstinājošo apstākli: “vainīgais sekmējis citas personas nozieguma atklāšanu”. Tādā gadījumā būtu jākonstatē, ka vainīgais ir palīdzējis amatpersonām, kuras veic pirmstiesas kriminālprocesu, citas personas izdarītā mazāk smaga, smaga vai sevišķi smaga noziedzīgā nodarījuma atklāšanā, kas var būt saistīts ar vainīgā noziegumu, gan arī var būt pavisam cits noziegums. Taču Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 4. punkts nav vienīgais veids, kā vainīgais var panākt soda samazināšanu, šādu iespēju paredz arī Krimināllikuma 60. pants, kas nosaka: “ja notiesātā persona palīdzējusi atklāt citas personas izdarītu noziegumu, kas ir tikpat smags, smagāks vai bīstamāks par šīs personas pašas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, tiesa, ar kuras spriedumu šī persona ir notiesāta, var samazināt spriedumā noteikto sodu, bet piespriesto mūža ieslodzījumu aizstāt ar brīvības atņemšanu uz divdesmit gadiem.” Tātad, ja persona, būdama informēta par Krimināllikuma 47. un 60. pantu, sniedz nepatiesas ziņas par citas personas izdarītu noziedzīgu nodarījumu, nolūkā panākt sev soda samazināšanu, tad to var atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli un tiesai nebūs iespējas piemērot vieglāko soda mēru, ja atbildību pastiprinošais apstāklis tiks konstatēts.⁵⁶

2.1.14 Noziedzīgs nodarījums izdarīts rasistisku, nacionālu, etnisku vai reliģisku motīvu vai sociālā naida dēļ

Šī atbildību pastiprinošā apstākļa būtība izpaužas tajā, ka noziedzīgais nodarījums tiek vērsts pret personu vai personu grupu, ko raksturo rase, nacionāla, etniskā vai reliģiskā piederība. Lai labāk izprastu katru elementu, ir vērts tos analizēt atsevišķi.⁵⁷

Latvijas Republikas Satversmes 91. pants nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”⁵⁸ Ar jēdzienu “rase” saprot noteiktu cilvēku grupu, kuru pamatā raksturo kopējas bioloģiski

⁵⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 220. lpp.

⁵⁷ turpat

⁵⁸ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922.

mantotas pazīmes, viena no galvenajām rases pazīmēm ir ādas krāsa. Savukārt jēdziens “nacionāls” akadēmiskajā terminu datu bāzē tiek skaidrots kā “valsts piederība”, nevis kā “nacionalitāte” un tādējādi var secināt, ka noziedzīgs nodarījums, kas ir izdarīts šīs pazīmes dēļ, ir veikts saistībā ar cietušās personas piederību kādai konkrētai valstij.⁵⁹ Etniskums ir “kādas tautas subjektīva izpratne par savu kultūras identitāti vai objektīva piederība pie noteiktas etniskas grupas.”⁶⁰ Definēt reliģijas jēdzienu no tiesību viedokļa nav vienkārši, pastāv uzskats, ka pēdējo vārdu reliģijas definīcijas iztikšanā būtu jāatstāj pašiem ticīgajiem, jo normatīvisms šajā situācijā varētu radīt nelabvēlīgas sekas. “Latvijas Reliģisko organizāciju likumā nav noteikts reliģijas skaidrojums, bet ir sniegta reliģiskās darbības legāļdefinīcija: reliģiskā darbība ir nodošanās reliģijai vai ticībai, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību (1.panta 1.punkts)⁶¹. Reliģisku ticējumu, doktrīnu un paveidu saturs tik ļoti atšķiras, ka reliģijas definīciju ir daudz un tās atšķiras cita no citas”⁶² Turpretī EDSO Demokrātisku institūciju un cilvēktiesību birojs norāda, ka gadījumā, kad noziedzīgs nodarījums tiek vērstis pret ateistu vai citu pie reliģijām nepiederošu pasaules uzskatu pārstāvi tieši šo uzskatu dēļ, tad šis noziedzīgs nodarījums tiks uzskatīts par paveiktu reliģisku motīvu dēļ.⁶³

**2.1.15 Noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības
piedraudējumu, vai noziedzīgs nodarījums pret tikumību un
dzimumneaizskaramību izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā
nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai
pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā
nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai
pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga
(nedalīta) saimniecība**

---

⁵⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikums 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 221. lpp.

⁶⁰ Etniskums Pieejams: <https://tezaurs.lv/etniskums> [aplūkots 09.04.2022.]

⁶¹ Reliģisko organizāciju likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36874-religisko-organizaciju-likums> [aplūkots 10.04.22.]

⁶² Balodis R., Komentārs Satversmes 91. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

⁶³ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikums 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 221.-222. lpp.

Šis atbildību pastiprinošais apstāklis satur gan norādi uz izdarīto noziedzīgo nodarījumu, gan arī uz cietušo no šā noziedzīgā nodarījuma. Par vardarbību vai vardarbības piedraudējumu ir atzīstama slepkavība vai attiecīgi draudi to izdarīt, miesas bojājumu nodarīšana, spīdzināšana utt. Savukārt noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību ir izvarošana, seksuāla vardarbība, pavešana netiklībā u.c.⁶⁴

Krimināllikums nesniedz skaidru atbildi uz to, kas ir vardarbība, līdz ar to nav skaidra priekšstats par uzvedības vardarbīgo formu terminoloģiskajām atšķirībām. Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnumos un prakses apkopojumos vardarbības jēdziens galvenokārt tiek apspriests atsevišķu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas kontekstā, neizstrādājot krimināltiesību teorijā vardarbīgu noziegumu kvalifikācijas teorētisku pamatu. Krimināltiesībās ar jēdzienu “vardarbība” saprot fiziska spēka pielietošanu pret cietušo, kas ir saistīta kā ar fizisko sāpju sagādāšanu un miesas bojājumu nodarīšanu, tā arī bez fizisku sāpju sagādāšanas, piemēram, sasiešana. Taču bez fiziskās vardarbības, krimināltiesībās atrodama norāde arī uz psihisko, seksuālo un psiholoģisko vardarbību. Dažādu vardarbības veidu skaidrojumi atrodami Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. pantā.⁶⁵ “Psihiskā (emocionālā) vardarbība apdraud cilvēka psihisko labklājību, psihisko mieru, kas tiek apzīmēts kā garīgā līdzsvara stāvoklis un pozitīva emocionalitāte.” Savukārt seksuāla vardarbība krimināltiesību izpratnē ir seksuālu darbību izdarīšana vai personas iesaistīšana seksuāla rakstura darbībās pret viņas gribu. Līdz ar to jēdziens “vardarbība” aplūkojams no diviem aspektiem. Sākotnēji vardarbība ietekmē dažādas personas dzīves jomas – fizisko (ķermenisko), emocionālo un seksuālo. Taču no krimināltiesību viedokļa vardarbība vai tās piedraudējums ir konkrēta rīcība, kas apdraud personas dzīvību vai veselību vai rada apdraudējuma draudus.⁶⁶

Analizējot šo atbildību pastiprinošo apstākli, ir vērts īsumā pievērsties katram noziedzīgā nodarījuma veidam. “No objektīvās puses slepkavība ir prettiesiska citas personas nonāvēšana.” Tā var tik izdarīta gan ar aktīvu darbību, gan ar bezdarbību. Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 15. punkta kontekstā svarīgi apskatīt slepkavību, kas paveikta aktīvas darbības ceļā. Tā var izpausties muskuļu spēka pielietošanā, piemēram, sitot, žņaudzot, lietojot ieročus vai citus priekšmetus, durot ar nazi vai lietojot paaugstinātas bīstamības avotus - sprāgstošas, ķīmiskas, indīgas vielas, dabas spēku un parādības (uguni, ūdeni, zemu un augstu temperatūru).

---

⁶⁴ turpat

⁶⁵ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. [08.12.2021. red.] [aplūkots 09.05.22.]

⁶⁶ Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/247320-vardarbigi-noziedzigi-nodarijumi-un-to-izraisitas-sekas/> [aplūkots 09.05.22.]

Par miesas bojājumiem uzskatāmi cilvēka organisma audu, orgānu vai sistēmu anatomiskie vai funkcionālie bojājumi, kas radušies dažādu iedarbību rezultātā (mehānisku, termisku, ķīmisku, elektrisku utt.). Tiem pielīdzināmi ir arī psihiski traucējumi vai traumas, kas radušās psihisku vai iepriekš minēto darbību rezultātā.

Izvarošana ir sevišķi smags noziegums, kas vērstas pret personas dzimumbrīvību. Gadījumā, ja cietusī persona vēl nav sasniegusi 16 gadu vecumu, tiek apdraudēta tā dzimumneaizskaramība, normāla fiziska un garīga attīstība. Vienlaikus šis noziedzīgais nodarījums aizskar personas godu un cieņu. Ar seksuālo vardarbību saprot tādas darbības, kas nav saistītas ar iekļūšanu cietušā ķermenī, taču paredz fizisku saskari ar personas ķermeni, izmantojot otras personas ķermeni savu dzimumtieksmju apmierināšanai.⁶⁷

Šī atbildību pastiprinošā apstākļa kontekstā svarīgi izcelt tās personas, pret kurām šis noziedzīgais nodarījums var tikt vērstas, tātad tās ir : 1) ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, piemēram, bērns; 2) laulātais vai bijušais laulātais 3) persona, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai bijis pastāvīgās intīmajās attiecībās; 4) persona, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība. Autore secina, ka arī šajā punktā iezīmējas īpašas uz uzticību balstītas attiecības starp vainīgo un cietušo, kas būtu jākonstatē tiesai. Jāņem vērā, ka draudu rakstura norādīšana, formulējot atbildību pastiprinošo apstākli, var būtiski samazināt to gadījumu skaitu, kad šis apstāklis var tikt piemērots, jo “ja likumdevējs krimināltiesību normā ir norādījis uz vardarbības piedraudējumu [...] tad vienmēr tiek prezumēta fiziska vardarbība”.⁶⁸ Šo atbildību pastiprinošo apstākli autore vērtē kā komplicētu, tieši tajā ietvertu vainīgā un cietušā attiecību dēļ, taču noteikti nepieciešamu krimināltiesību praksē.

2.1.16 Noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai tīšs noziedzīgs nodarījums pret personas veselību vai tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts nepilngadīgā klātbūtnē

⁶⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikums 116., 125., 159. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. 2 daļa (9.-17. nodaļa). Otrais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 234.-443.lpp.

⁶⁸ Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/247320-vardarbigi-noziedzigi-nodarījumi-un-to-izraisitas-sekas/> [aplūkots 09.05.22.]

Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 16. punktā noteiktais atbildību pastiprinošais apstāklis formulējuma ziņā ir līdzīgs jau iepriekš apskatītajam, taču ir divas būtiskas atšķirības: 1) netiek noteiktas nekādas īpašas attiecības starp vainīgo un cietušo; 2) noziedzīgs nodarījums izdarīts nepilngadīgā klātbūtnē. Lai labāk izprastu šī atbildību pastiprinošā apstākļa būtību, autore pievērsīs lielāku uzmanību tieši otrajā punktā minētajai pazīmei.

Šis punkts tika pievienots samērā neseno, grozījumi stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Jaunajā panta redakcijā tas tika ietverts balstoties uz Stambulas konvencijas 46. panta d) punktu⁶⁹, kas nosaka dalībvalstīm pienākumu uzskatīt bērna klātbūtni noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā kā atbildību pastiprinošo apstākli, ja vien tas nav iekļauts kā kvalificējošs apstāklis noziedzīga nodarījuma sastāvā. Jāņem vērā, kā šādu pienākumu Latvijai uzliek ne vien Stambulas Konvencija, bet arī no 1996. gada 25. janvāra Eiropas Padomes Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu (Strasbūras konvencija)⁷⁰ un 2007. gada 25. oktobra Eiropas Padomes Konvencijas par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (Lansarotes konvencija)⁷¹.⁷² “Minētā atbildība ir paredzēta par tādiem noziegumiem, kuru izdarīšana nepilngadīgā klātbūtnē var atstāt negatīvu ietekmi uz nepilngadīgo”⁷³.

Autore atzinīgi vērtē šī atbildību pastiprinošā apstākļa ieviešanu Latvijas Krimināllikumā. Noziedzīgais nodarījums var negatīvi ietekmēt ne vien cietušo nepilngadīgo, bet arī to nepilngadīgo personu, kuras klātbūtnē veikts noziedzīgs nodarījums. Būtiski noteikt bargāku sodu par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem, jo to paveikšana nepilngadīgo klātbūtnē ir apzināta rīcība ar mērķi kaitēt vairākām personām. Autores ieskatā šis atbildību pastiprinošais apstāklis nebūtu jāsašaurina tikai līdz tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem pret personas veselību vai tikumību un dzimumneaizskaramību, kas izdarīti nepilngadīgā klātbūtnē, jo arī daudzu citu noziedzīgu nodarījumu veikšana spēj atstāt negatīvas sekas uz personu, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu.

---

⁶⁹ 2011. gada 11. maija Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu: Starptautisks dokuments. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/stambulas_konvencija_02.11.15.pdf

⁷⁰ 1996. gada 25. janvāra Eiropas Padomes Konvencija par bērnu tiesību piemērošanu: Starptautisks dokuments. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=7164>

⁷¹ 2007. gada 25. oktobra Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību: Starptautisks dokuments Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=267200>

⁷² Grozījumus Krimināllikumā varēs vērtēt pēc to aprobēšanas tiesu praksē. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/292670-grozijumus-kriminallikuma-vares-vertet-pec-to-aprobšanas-tiesu-prakse-2018> [aplūkots 15.04.22.]

⁷³Stājušies spēkā vairāki grozījumi Krimināllikumā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/292500-stajusies-speka-vairaki-grozijumi-kriminallikuma-2018> [aplūkots 15.04.22.]

2.1.17 Noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona sniegusi apzināti nepatiesu liecību

Krimināllikuma 48. panta pirmā daļa papildināta ar 17. punktu vien 2020. gada 11. jūnijā. Šī apstākļa ietveršanu var saistīt arī ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas paredz aizdomās turētā un aizturētā pienākumu sniegt patiesas liecības, ja viņi izmanto tiesības liecināt. Kriminālprocesa 74. pants nosaka, ka apsūdzētajam visās kriminālprocesa stadijās ir tādi paši pienākumi kā aizdomās turētajam un no tā izriet, ka Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 17. punktā norādītais apstāklis attiecināms arī uz apsūdzēto.⁷⁴ Kriminālprocesa 60². panta pirmās daļas 8. punkts paredz personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesības klusēt, liecināt vai atteikties sniegt liecību, taču liecināšanas gadījumā, personai nav pienākuma sniegt nepatiesas liecības. Prakse pierāda, ka personas, kurām ir tiesības uz aizstāvību, savas procesuālās tiesības izmanto negodprātīgi un, izvēloties liecināt, apzināti sniedz nepatiesas liecības, tādējādi maldinot procesa virzītāju un nelietderīgi tērējot valsts resursus. Atgriežoties pie materiāltiesiskiem jautājumiem, jāmin, ka Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas papildināšana ar 17. punktu ir samērīgākais risinājums, kas veicinās personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību disciplinēšanu.⁷⁵

Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departaments rakstveida procesā izskatīja lietu ar prokurora kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas spriedumu. Apelācijas instance nepamatoti par atbildību pastiprinošo apstākli atbilstoši Krimināllikuma pirmās daļas 17. punktam, nav atzinusi, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona sniegusi apzināti nepatiesas liecības. Atbilstoši Kriminālprocesa 74. pantam un 67. panta 1¹ daļai apsūdzētajam, ja viņš izmanto tiesības liecināt, ir pienākums sniegt patiesas liecības. Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa kļūdaini interpretējusi Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 17. punktu. Šī atbildību pastiprinošā apstākļa interpretēšanai, apelācijas instances tiesa atsaucās uz Krimināllikuma 5. panta trešo daļu, kurā noteikts, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav. Ņemot vērā, ka uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdi t.i. 2016. gada 8. decembrī tāds atbildību pastiprinošs apstāklis Krimināllikumā nebija noteikts, apelācijas instances tiesa nedrīkst piemērot šo normu, jo tai nav atpakaļejoša spēka. Senāts atzīst, ka procesa virzītājam jānovērtē, vai liecības tiek sniegtas apzināti nepatiesi. Nedrīkst rasties situācija, kurā personai iestājas

⁷⁴ Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 222. lpp.

⁷⁵ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" papildinātā anotācija. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4227/download> [aplūkots 15.04.22.]

negatīvas sekas par nepatiesas liecības sniegšanu, ja persona ir pilnīgi pārliecināta, ka viņas sniegtā informācija ir patiesa. Senāts nonāk pie secinājuma, ka Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 17.punktā paredzētais atbildību pastiprinošais apstāklis nav saistāms ar noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdi, bet gan ar personas vēlāku rīcību, sniedzot apzināti nepatiesu liecību. Taču, piemērojot šo atbildību pastiprinošo apstākli, jāpārliecinās, vai sniegtā liecība ir apzināti nepatiesa un vai pirms pratināšanas atbilstoši Kriminālprocesa likuma 150.panta 4.punktā noteiktajam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir tikusi informēta par apzināti nepatiesas liecības sniegšanas sekām, un tādējādi apsūdzētais būtu varējis paredzēt, ka apzināti nepatiesas liecības sniegšana var negatīvi ietekmēt sodu par viņam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu.⁷⁶

---

⁷⁶ Augstākās tiesas 03.03.2022. lēmums lietā SKK-72/2022. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana> [aplūkots 09.05.22.]

3. KVALIFIKĀCIJAS AKTUĀLIE JAUTĀJUMI KRIMINĀLLIKUMA 48. PANTA PIEMĒROŠANĀ

Autore pētīs Krimināllikuma 48. panta piemērošanu, balstoties uz Latvijas tiesu praksi, analizējot dažādus spriedumus. Pirmais spriedums, kam ir svarīgi pievērst uzmanību ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2014. gada 30. septembra lēmums lietā Nr. SKK - 306/2014⁷⁷. Tiesa rakstveida procesā izskatīja lietu sakarā ar prokurora kasācijas protestu un konstatēja, ka ar pirmās instances spriedumu persona N.S. atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 253.¹ panta otrās daļas, par to, ka neatļauti, realizācijas nolūkos iegādājās psihotropās vielas un glabāja tās, kā arī atkārtoti neatļauti realizēja psihotropās vielas. Izskatot lietu apelācijas kārtībā, sakarā ar apsūdzētās apelācijas sūdzību, spriedums atcelts daļā par N.S. atzīšanu par vainīgu pēc Krimināllikuma 253.¹ panta otrās daļas un viņai noteikto sodu. Atbilstoši Krimināllikuma 50. panta 1. daļai galīgais sods personai N.S. noteikts brīvības atņemšana uz 4 gadiem, savukārt atbilstoši Krimināllikuma 55. pantam N.S. notiesāta nosacīti uz laiku uz 4 gadiem, ja pārbaudes laikā netiks izdarīti jauni noziedzīgi nodarījumi un tiks ievērota sabiedriskā kārtība. Persona N.S. tika atzīta par vainīgu un sodīta par trīs noziedzīgiem nodarījumiem, katru no tiem kvalificējot pēc Krimināllikuma 253.¹ panta 1. daļas. N.S. nelikumīgi iegādājās, uzglabāja un uz parāda neatļauti realizēja psihotropās vielas kriminālprocesā nenoskaidrotai personai. Prokurors lūdz atcelt spriedumu daļa par N.S. noteikto sodu un lietu šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai, pamatojot lūgumu ar apsvērumu, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Krimināllikuma 35., 46., 48.panta pirmās daļas 11.punkta un 55.panta pārkāpumus, kā arī Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Šī bakalaura darba kontekstā autore detalizētāk analizēs vien 48. panta pirmās daļas 11. punkta pārkāpumu. Prokurors norāda, ka tiesa nepamatoti par atbildību pastiprinošo apstākli nav atzinusi mantkārīgu nolūku, jo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laikā N.S. neatradās darba attiecībās un līdz ar to viņai nebija legālu līdzekļu psihotropo vielu iegādei. Augstākā tiesa atzīst, ka spriedums atceļams daļā par N.S. noteikto sodu un lieta šajā daļā nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pirmās instances tiesa, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā, taču apelācijas instances tiesa šo atbildību pastiprinošo apstākli nav

⁷⁷ Augstākās tiesas 30.09.2014. lēmums lietā SKK-306/2014. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana?lawfilter=0&year=2014> [aplūkots 22.04.22.]

konstatējusi, pamatojot, ka apsūdzētā nav saņēmusi nekādus naudas līdzekļus, jo realizējusi psihotropās vielas uz parāda. Vien tas apstākļi, ka metamfetamīns tika novērtēts ar konkrētu naudas summu, nevar būt par pamatu secinājumam, ka viņa guvusi mantisko labumu šādā apmērā. Augstākā tiesa norāda, ka apelācijas instances tiesa nepareizi iztulkojusi Krimināllikuma 48. panta 1. daļas 11. punktu un tādēļ nepareizi secinājusi, ka N.S. noziedzīgos nodarījumus nav izdarījusi mantkārīgo tieksmju dēļ. “Mantkārība ir noziedzīgā nodarījuma motīvs, proti, tas ir cilvēka iekšējais pamudinājums, dziņa, tieksme, kas virza personas gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu”⁷⁸ Nav šaubu, ka persona N.S. rīkojusies mantkārīgu tieksmju dēļ, jo psihotropās vielas tika realizētas par noteiktu summu, lai arī tās saņemšana tika atlikta uz vēlāku laiku. Jāievēro, ka noziedzīgā nodarījuma motīvs ir subjektīvās, nevis objektīvās puses pazīme un apstāklim, vai apsūdzētā ir reāli naudu saņēmusi vai nē, nav izšķirošās nozīmes minētā atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšanā.⁷⁹ Autore atzīmē, ka šis spriedums precīzi atspoguļo Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 11. punktā formulēto atbildību pastiprinošo apstākli, parādot, ka mantkārīgas tieksmes izpaužas jau brīdī, kad persona nosaka realizācijas produktam, konkrētajā gadījumā nelegālajām psihotropajām vielām, cenu. Nav būtiski, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī psihotropās vietas tika realizētas uz parāda, jāņem vērā, ka tām tika noteikta cena un parāds vēlāk tiktu atdots, tātad vainīgā saņemtu mantisku labumu. Visas N.S. darbības t.i. pircēja atrašana, cenas noteikšana, noruna pārdot precī, kā arī tas, ka persona neatrodas darba tiesiskās attiecībās liecināja par to, ka tas ir viņas peļņas veids, kas norāda uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu mantkārīgu tieksmju dēļ. Autore uzskata, ka šāda atbildību pastiprinošā apstākļa esība Krimināllikumā ir ārkārtīgi svarīga, ne tikai, lai stiprinātu sodu par noziedzīgiem nodarījumiem mantkārīgu tieksmju dēļ, bet arī, lai iedarbotos preventīvi, jo noziegumi, kuru motīvs ir mantkārība krimināltiesību praksē nav retums.

Analizējot šo spriedumu, autore detalizētāk apskatīs tikai Krimināllikuma 48. panta piemērošanu, atsevišķi neaprakstot citus faktiskos apstākļus. Sākumā jāpievēršas apsūdzētā advokātes norādītajiem argumentiem par apelācijas instances kļūdaino (viņas ieskatā) Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punkta piemērošanu. Advokāte norāda, ka atbilstoši Krimināllikuma otrajai daļai, tiesa, ņemot vērā noziedzīga nodarījuma raksturu, var atzīt par atbildību pastiprinošo līdzekli kādu no šā panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem. Ņemot vērā to, ka apsūdzētajam tika inkriminēta gan Krimināllikuma 253¹. panta trešā daļa, gan 253².

⁷⁸ U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U.Krastiņš – Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2008, 175.lpp.

⁷⁹ Augstākās tiesas 30.09.2014. lēmums lietā SKK-306/2014. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014> [aplūkots 18.04.22.]

panta pirmā daļa, kurā paredzēta atbildība par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu lietošanu, apelācijas instances tiesai, izvērtējot [pers. A] personību un to faktu, ka viņš izmantojis tiesības uz sadarbību, bija pamats piemērot Krimināllikuma 48. panta otro daļu un nekonstatēt Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktā noteikto atbildību pastiprinošo apstākli. Savā lēmumā tiesa ir norādījusi, ka [pers. A] uzvedība vērtējama pozitīvi un viņš nav pieļāvis drošības līdzekļa pārkāpumus. Advokāte uzsver, ka tiesa nav ņēmusi vērā, ka, lai arī [pers. A] Krimināllikuma 253¹. panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarījis, būdams atkarīgs no narkotiskajām vielām, šobrīd viņš ir uzsācis ārstēšanos. Advokāte norāda, ka Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktā ietvertais apstāklis nav piemērojams pēc būtības, jo iegūtie pierādījumi neapstiprina to, ka noziedzīgais nodarījums pēc Krimināllikuma 253.1 panta trešās daļas izdarīts narkotisko vielu ietekmē. Narkotisko vielu lietošana neietekmēja un nekādā veidā neveicināja noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, [pers. A] atzīst savu vainu un norāda, ka noziedzīgais nodarījums (Krimināllikuma 253¹. pants trešā daļa) bija plānots un tiktu izdarīts neatkarīgi no narkotisko vielu ietekmes. Advokāte uzskata, ka tiesa pārkāpj *ne in idem principu*, dubulti sodot [pers. A] par narkotisko vielu lietošanu - vienā gadījumā minētais fakts ir pamats atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšanai, bet otrā gadījumā tas ir pamats, lai noteiktu sodu tikai brīvības atņemšanas veidā. Augstākā tiesa nepiekrīt advokātes norādītajiem apsvērumiem. Pamatojot atzinumu, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts narkotisko vielu ietekmē tiesa atsaukusies uz 2016.gada 15.jūnija medicīniskās pārbaudes protokolu Nr. 3136 narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes (iespaida) noteikšanai. Krimināllikuma 48. panta ceturtā daļa nosaka aizliegumu atzīt par atbildību pastiprinošo apstākli tādu apstākli, kurš šajā likumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Tiesa kā atbildību pastiprinošo apstākli atzina apsūdzētā atrašanos narkotisko vielu ietekmē, kas kā sastāva pazīme neietilpst Krimināllikuma 253¹. panta 3 daļā. Nav pamatoti arī advokātes apsvērumi par dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu, jo Augstākā tiesa jau iepriekš norādījusi, ka atbildību pastiprinoša apstākļa atzīšana nav personas sodīšana Kriminālprocesa likuma 25.panta izpratnē. Nav pamatots arī viedoklis, ka apstāklis atzīstams par atbildību pastiprinošu tikai tajā gadījumā, ja personas atrašanās narkotisko vielu ietekmē veicinājusi noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. No Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punkta normas satura un jēgas var secināt, ka šajā likuma normā paredzētā atbildību pastiprinoša apstākļa noteikšana ir saistīta tikai ar fakta konstatēšanu, ka persona atradies alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu

ietekmē⁸⁰. Tiesa šo faktu bija konstatējusi un līdz ar to bija pamats piemērot Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktu. Tiesai nebija jāvērtē, vai tam, ka apsūdzētais ir atradies apreibinošo vielu ietekmē ir cēloniskais sakars ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu.⁸¹

Autore uzskata, ka jau no Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punkta formulējuma izriet, ka šī atbildību pastiprinošā apstākļa piemērošanai, pietiek tikai ar fakta konstatāciju, ka persona atradies minēto vielu ietekmē. Normas formulējumā nekas nenorāda uz to, ka būtu jāmeklē cēloniskais sakars starp narkotisko vielu ietekmi uz noziedzīgā nodarījuma izdarītāju un pašu noziedzīgo nodarījumu. Nav skaidrs, kādā veidā tas, ka [pers. A] izmantojusi savas tiesības uz sadarbību, rada tiesai pamatu piemērot Krimināllikuma 48. panta otro daļu. Minētā panta otrā daļa dod tiesai tiesības neatzīt kādu no pirmajā daļā minētajiem apstākļiem par atbildību pastiprinošu, ievērojot noziedzīga nodarījuma raksturu. Jēdziens “noziedzīga nodarījuma raksturs” nav definējams šauri, kas nozīmē, ka izvērtēšanas procesā tiek ņemti vērā visi apstākļi, kas raksturo konkrēto noziedzīgo nodarījumu un atšķir to no citiem tādiem pašiem noziegumiem. Tādējādi likuma piemērotajam ir jāņem vērā arī noziedzīga nodarījuma izdarīšanas veids un paņēmieni, cietušā personība, vainīgā motivācija un kvalificējošie apstākļi.⁸² No minētā var secināt, ka vērtējumam pakļauto faktoru skaits ir plašs ir tas fakts, ka vainīgais ir izmantojis savas tiesības uz sadarbību nevar ietekmēt tiesas lēmumu. Jāņem vērā, ka noziedzīgās darbības tika izplānotas jau laicīgi(kā atzina pats apsūdzētais) un tiktu paveiktas neatkarīgi no apreibinošo vielu ietekmes uz [pers. A.]. Arī tam faktam, ka apsūdzētais ir uzsācis ārstēšanos nav nekādas būtiskas nozīmes lietas izskatīšanā, jo tas neatceļ faktu, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī viņš atradies narkotisko vielu ietekmē, kā arī procesuāli nav nozīmes tam, ko apsūdzētais dara ar savu atkarību šobrīd.

2022. gada 17. februārī Rēzeknes tiesa atklātā tiesas sēdē izskatīja krimināllietu [pers. B] apsūdzībā par Krimināllikuma divu 262.panta pirmajā daļā, divu 312.panta otrajā daļā un divu 130.panta trešās daļas 6.punktā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu. Saskaņā ar Krimināllikuma 46. pantu, nosakot apsūdzētajam sodu, tiesa ņēma vērā apsūdzētā personību, izdarīto noziedzīgo nodarījumu raksturu un radīto kaitējumu kā arī atbildību ietekmējošos apstākļus. Pirmstiesas procesā tika noskaidrots, ka [pers. B] agrāk vairākas reizes krimināli sodīts, pēdējo reizi ar Latgales apgabaltiesas 2018. gada 21. marta spriedumu un sodāmība vēl

---

⁸⁰ Augstākās tiesas 08.11.2012. lēmums lietā Nr. SKK-456/2012. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012> [aplūkots 20.04.22.]

⁸¹ Augstākās tiesas 19.06.2018. lēmums lietā SKK-348/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018> [aplūkots 20.04.22.]

⁸² Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikumam 46. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 203.lpp.

nav dzēsta. Tādējādi saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 1. punktu par atbildību pastiprinošo apstākli visu inkriminēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, tiesa atzīst to, ka noziedzīgie nodarījumi veido noziedzīgo nodarījumu recidīvu. Kā arī pamatojoties uz Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktu par atbildību pastiprinošo apstākli tiesa atzīst, ka noziedzīgie nodarījumi (Krimināllikuma 130.panta trešās daļas 6.punkts un 312.panta otrā daļa) tika izdarīti alkohola ietekmē. Atbilstoši Krimināllikuma 35. pantam kriminālsoda piemērošanas mērķi ir: izsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt sodīto personu un panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas. Pēc noziedzīga nodarījuma rakstura un bīstamības izvērtēšanas, kā arī apsūdzētā personības izvērtēšanas, tiesa nonāca pie slēdziena, ka sods nosakāms brīvības atņemšanas veidā. [Pers. B] izdarītie noziedzīgie nodarījumi veido ne tikai noziedzīgu nodarījumu recidīvu, bet arī penitenciāro recidīvu, kas nozīmē, ka noziedzīgs nodarījums tika paveikts atkārtoti pēc reālā brīvības atņemšanas soda izciešanas. Apsūdzētajam piemērotais sods nevar būt tuvu minimālajai sankcijā paredzētajai brīvības atņemšanas soda robežai, jo attiecībā uz Krimināllikuma 130.panta trešās daļas 6.punktā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā ir konstatēti divi atbildību mīkstinoši un divi atbildību pastiprinoši apstākļi.⁸³

Nosakot sodu, tiesa ņēma vērā arī noziedzīgo nodarījumu raksturu, smagumu un sabiedrības tiesību un interešu aizskāruma pakāpi, ko apsūdzētais ir radījis ar savām noziedzīgajām darbībām. Autores ieskatā šis spriedums uzskatāmi ilustrē atbildību pastiprinošo apstākļu ietekmi uz soda noteikšanu. Atbilstoši Krimināllikuma 46. panta trešajai daļai, nosakot sodu, tiesa ņem vērā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus. Konkrētajā lietā Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā tika konstatēts viens atbildību mīkstinošs un viens pastiprinošs apstāklis, tāpēc sods nosakāms tuvu vidējai sankcijā paredzētajai brīvības atņemšanas robežai. Arī Krimināllikuma 312.panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā tika konstatēts viens atbildību mīkstinošs un divi atbildību pastiprinoši apstākļi, tādējādi tiesa noteica sodu, kas ir tuvu vidējai sankcijā paredzētajai robežai. Atbildību pastiprinošo apstākļu konstatēšana liedza iespēju tiesai noteikt panta sankcijā paredzēto minimālo sodu, taču tiesai bija iespēja nepiemērot brīvības atņemšanu kā soda veidu, jo Krimināllikuma 130. panta trešajā daļā starp soda veidiem ir paredzēta arī probācijas uzraudzība, sabiedriskais darbs un naudas sods.

---

⁸³ Rēzeknes tiesas 17.02.2022. spriedums lietā Nr.11331001520. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/Iv/nolemumi> [aplūkots 20.04.22.]

4. ĀRVALSTU REGULĒJUMS

4.1 Lietuvas Republika

Lietuvas Republikas Kriminālkodekss satur līdzīgu regulējumu attiecībā uz atbildību pastiprinošajiem apstākļiem. Kriminālkodeksa 60. pantā ir noteikti 14 apstākļi, kas ir atzīstami par atbildību pastiprinošajiem. Atbilstoši Lietuvas Republikas Kriminālkodeksam, par atbildību pastiprinošajiem tiek atzīti šādi apstākļi, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts: līdzdalībnieku grupā; organizētā grupā; huligānisku vai savtīgu pamudinājumu dēļ; spīdzinot cietušo vai citādi uzvedoties vai izturoties pret viņu sevišķi cietsirdīgi; pret nepilngadīgo; pret personu, kura bija bezpalīdzības stāvoklī slimības, invaliditātes, vecuma vai citu iemeslu dēļ, vai darbība izdarīta pret nepilngadīgo, izmantojot savu atkarību vai ļaunprātīgi izmantojot uzticību vai autoritāti; pret grūtnieci, kad ir acīmredzams, ka viņa ir stāvoklī, izmantojot publisku vai citu personisku nelaimi; alkohola, narkotisko, psihotropo vai citu psihoaktīvo vielu reibumā, ja šie apstākļi ietekmēja noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu; vispārbīstamā veidā vai izmantojot sprāgstvielas, sprāgstvielas vai šaujammieročus; izraisot smagas sekas vai reālus draudus cietušā dzīvībai; lai paustu naidu pret personu grupu vai tai piederošu personu vecuma, dzimuma, dzimumorientācijas, invaliditātes, rases, tautības, valodas, izcelsmes, sociālā statusa, reliģijas, pārliecības vai uzskatu dēļ, kā arī ja noziedzīgu nodarījumu izdarījis recidīvis. Savukārt 60. panta otrajā daļā norādīts, ka nosakot sodu, tiesa neņem vērā atbildību pastiprinošu apstākli, kas likumā paredzēts kā norāde uz nodarījuma sastāvu.⁸⁴

Lietuvas Kriminālkodekss reglamentē arī soda noteikšanu, pastāvot vienlaikus mīkstinošiem un pastiprinošiem apstākļiem. Kodeksa 60. panta otrā daļā minēts vidējais sods, kurš tiek ņemts vērā (atkarībā no mīkstinošajiem un pastiprinošajiem apstākļiem), nosakot sodu sankcijas robežās. Vidējais sods tiek aprēķināts saskaitot sankcijas maksimālo un minimālo robežu un dalot uz pusi. Gadījumā, ja minimālā robeža panta sankcijā netiek noteikta, tad ņem vērā šī soda veida minimālo robežu.⁸⁵

Analizējot Lietuvas Republikas Kriminālkodeksu var secināt, ka ir acīmredzama līdzība ar Latvijas tiesisko regulējumu, taču dažas atšķirības iezīmējas. Pirmais, ko autores ieskatā būtu svarīgi atzīmēt ir veiktais nodalījums līdzdalībnieku grupā un organizētā grupā. Autore uzskata, ka Latvijas Krimināllikumā ietvertais formulējums ir veiksmīgāks, jo aptver visus līdzdalības

---

⁸⁴Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Pieejams: <https://www.infolex.lt/ta/66150:str60> [aplūkots 22.04.22.]

⁸⁵Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 71.lpp.

veidus. Nākamais punkts, kuram ir vērts pievērsties ir “noziedzīgs nodarījums veikts pret grūtnieci, kad ir acīmredzams, ka viņa ir stāvoklī”. Zināma līdzība ar Latvijas tiesisko regulējumu ir saskatāma tajā faktā, ka vainīgajam ir jābūt informētam par sievietes grūtniecības stāvokli. Taču no Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa formulējuma izriet, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs šo informāciju var iegūt tikai redzot sievieti vizuāli. Tādējādi var secināt, ka šis atbildību pastiprinošais apstāklis nevar tikt piemērots situācijās, kad noziedzīgs nodarījums veikts pret grūtnieci agrīnajos grūtniecības mēnešos. Savukārt Latvijas Krimināllikums satur formulējumu par vainīgā apzināšanos, ka sieviete ir grūtniecības stāvoklī. Tas nozīmē, ka vainīgais var iegūt informāciju par sievietes grūtniecības stāvokli no dažādiem avotiem, piemēram, no cietušās ārsta, vizuāli redzot, ka sieviete ir stāvoklī vai saņemot informāciju no pašas grūtnieces. Tas padara iespējamu šī atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšanu arī gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums veikts pret grūtnieci agrīnajos grūtniecības mēnešos. Uzmanības vērts ir punkts par noziedzīgo nodarījumu, kas veikts alkohola, narkotisko, psihotropo vai citu psihoaktīvo vielu reibumā, ja šie apstākļi ietekmēja noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Šajā formulējumā var novērot nozīmīgas atšķirības starp Latvijas Krimināllikumā noteikto. Lietā SKK - 456/2012 tika secināts, ka Krimināllikuma 48. panta pirmajā daļā 12. punktā noteiktā atbildību pastiprinošā apstākļa noteikšanai pietiek vien ar tā fakta konstatēšanu, ka persona, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, atradies alkohola, narkotisko, psihotropo toksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē. Arī šajā gadījumā Latvijas tiesisko regulējumu autore vērtē kā veiksmīgāku, no tiesību normu piemērošanas viedokļa. Cēloniskā sakara konstatēšana starp alkohola vai citu apreibinošo vielu lietošanu un noziedzīga nodarījuma veikšanu, var radīt zināmas grūtības, kā arī šos faktus nav viegli pierādīt, kas savukārt ierobežo konkrētā atbildību pastiprinošā apstākļa noteikšanu atsevišķos gadījumos. Gadījumā, ja tiesai nāktos konstatēt atbildību cēlonisko sakaru starp apreibinošo vielu lietošanu un noziedzīgā nodarījuma veikšanu, persona kā argumentu varētu minēt, ka noziedzīgais nodarījums tika plānots un tiktu izdarīts neatkarīgi no apreibinošo vielu ietekmes. Tādā situācijā tiesai nebūtu pamata piemērot atbildību pastiprinošo apstākli, taču autores ieskatā, ja persona plāno noziedzīgu nodarījumu un pirms tā veikšanas apzināti lieto apreibinošas vielas, tad samērīgi būtu piemērot bargāku sodu. Autores ieskatā, tas ir galvenais iemesls, kāpēc atbildību pastiprinošais apstāklis - noziedzīgs nodarījums veikts alkohola, narkotisko, psihotropo vai citu psihoaktīvo vielu reibumā, ja šie apstākļi ietekmēja noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, nav veiksmīgs variants.

4.2 Ukraina

Kā nākamo pētāmo valsti autore izvēlējās Ukrainu. Jāatzīmē, ka arī Ukrainas Kriminālkodeksā pants, kas regulē atbildību pastiprinošos apstākļus, ir salīdzinoši plašs. Atbilstoši Ukrainas Kriminālkodeksa 67. pantam, par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem tiek atzīti šādi apstākļi, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts: personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās; rasu, nacionālā, reliģiskā naida vai nesaticības, vai dzimuma dēļ; saistībā ar cietušā dienesta vai sabiedriskā pienākuma pildīšanu; izraisot smagas sekas; pret vecāka gadagājuma cilvēku, personu ar invaliditāti vai bezpalīdzīgā stāvoklī esošu personu, vai personu, kas cieš no psihiskiem traucējumiem, tai skaitā demences, garīgās atpalcības, kā arī noziedzīga nodarījuma izdarīšana pret nepilngadīgo vai bērna klātbūtnē; pret laulāto vai bijušo laulāto vai citu personu, ar kuru vainīgais ir (bija) ģimenes vai tuvās attiecībās; pret sievieti, par kuru bija zināms, ka viņai iestājusies grūtniecība; pret personu, kura ir materiālā, dienesta vai citādi atkarība no vainīgā; izmantojot nepilngadīgo vai personu, kas slimo ar garīgām slimībām vai demenci; ar īpašu cietsirdību; izmantojot karstātvokli vai izņēmuma stāvokli, citas ārkārtas situācijas; vispārbīstamā veidā; alkohola, narkotisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē, kā arī noziedzīga nodarījuma recidīvs. Gluži kā Latvijas Krimināllikumā, arī Ukrainas Kriminālkodeksā norādīto atbildību pastiprinošo apstākļu saraksts ir izsmēļošs un nosakot sodu, tiesa nevar atzīt par atbildību pastiprinošiem apstākļiem tos, kas nav noteikti Kriminālkodeksa 67. panta pirmajā daļā. Arī Ukrainas Kriminālkodeksā par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem neatzīst tos, kas likumā paredzēti kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.⁸⁶ No minētā var secināt, ka Ukrainas Kriminālkodeksā ietvertajam atbildību pastiprinošo apstākļu regulējumam ir ievērojama līdzība ar Latvijas tiesisko regulējumu. Autore pozitīvi vērtē piebildi par tādām slimībām, kā demence un garīgā atpalcība, jo autores ieskatā, tas atvieglo šī atbildību pastiprinošā apstākļa piemērošanu. Svarīgs punkts, kas autoresprāt, būtu jāiekļauj arī Latvijas Krimināllikumā, ir “noziedzīgs nodarījums izdarīts, izmantojot nepilngadīgo vai personu, kas slimo ar garīgām slimībām vai demenci”, jo šīm personu grupām ir nepieciešama īpaša aizsardzība un par viņu iesaistīšana noziedzīgos nodarījumos būtu jāpiemēro bargāks sods. Ukrainas Kriminālkodekss atzīst par atbildību pastiprinošajiem ne vien tādus apstākļus, kuros noziedzīgs nodarījums veikts pret nepilngadīgo vai nepilngadīgā klātbūtnē, bet arī, ja nepilngadīgā persona tika izmantota šī noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai. Autore vērtē šo pieeju kā progresīvu no cilvēktiesību ievērošanas viedokļa.

---

⁸⁶ Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання. Pieejams: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_statnya_67/ [aplūkots 22.04.22.]

4.3 Norvēģija

Norvēģijas Sodu kodeksā atbildību pastipriņoši apstākļi tiek regulēti 77. pantā. Pantam ir tikai viena daļa, kurā tiek uzskaitīti apstākļi, kurus ņem vērā, nosakot sodu. Apstākļi, kas stiprina atbildību, ja noziedzīgs nodarījums: izdarīts ir ar līdzekļiem vai metodēm, kas ir īpaši bīstami vai kuriem ir augsts kaitējuma potenciāls; apdraudējis cilvēka dzīvību vai veselību vai radījis zaudējumus labklājībai; izdarīts īpaši neapdomīgā veidā; ir daļa no plānotas vai organizētas darbības; ir izdarīts vairākām personas kopīgi piedaloties, piemēram, ja likumpārkāpējs izmantojis vai pavedinājis jauniešus, personas ļoti sarežģītā dzīves situācijā, kas ir garīgi atpalikušas vai atrodas likumpārkāpēja apgādībā; ir skāris personas, kuras ir neaizsargātas vai īpaši neaizsargātas pret noziedzību; ir vērsts, pret grupām, kurām ir īpaša vajadzība pēc aizsardzības - cita reliģiskā pārliecība, ādas krāsa, nacionālā vai etniskā izcelsme, seksuālā orientācija, dzimuma identitāte vai dzimuma izpausme, funkcionālās spējas vai citi apstākļi; ir izdarīts valsts dienestā vai ir izdarīts, pārkāpjot īpašu uzticību; ir izdarīts bērnu, kas jaunāki par 15 gadiem, klātbūtnē; ir izdarījusi persona, kura jau agrāk tikusi sodīta par tādu pašu noziedzīgu nodarījumu vai līdzīgu noziedzīgu nodarījumu, ja tam ir nozīme lietā; ja noziedzīga nodarījuma mērķis bija daudz smagāks nekā rezultāts.⁸⁷ Autores ieskatā regulējums, kas satur vien atbildību pastipriņošo apstākļu uzskaitījumu, nav veiksmīgs, jo pietrūkst informācijas par tiesību normas piemērošanu. Atbildību pastipriņošo apstākļu formulējumā var saskatīt līdzības ar Latvijas Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 1.punktu, taču norvēģu uzskaitījums ir īsāks. Galvenās atšķirības iezīmējas faktā, ka Norvēģijas likumdevējs neatzīst par atbildību pastipriņošajiem apstākļiem noziedzīga nodarījuma veikšanu alkohola, narkotisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē, vardarbību un tās piedraudējumu un noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ.

---

⁸⁷ Lov om straff (straffeloven). Første del. Almennelige bestemmelser. Kapittel 14. Fellesregler for reaksjonsfastsettelsen. Pieejams: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_1-15#%C2%A778 [aplūkots 09.05.22.]

KOPSAVILKUMS

1. Atbildību pastiprinošie apstākļi ir izsmelši uzskaitīti Krimināllikuma 48. panta pirmās daļa 1.punktā un, piemērojot sodu, tiesa nevar atzīt par atbildību pastiprinošajiem tos apstākļus, kas nav minēti likumā.
2. Atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšana liedz tiesai iespēju piemērot panta sankcijā paredzēto minimālo sodu, jo bargāka soda noteikšana, konstatējot atbildību pastiprinošo apstākli ir tiesas pienākums, nevis tiesība.
3. Mantkārīgu tieksmju dēļ izdarītu noziedzīgu nodarījumu raksturo ne vien vēlme gūt tūlītēju labumu, bet arī izvairīties no izdevumiem, vai gūt materiālu labumu vēlāk, piemēram, realizējot neatļautās vielas uz parāda.
4. Saskaņā ar Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 12. punktu nav nozīmes cēloniskajam sakaram starp alkoholisko, narkotisko, citu apreibinošo vielu lietošanu un noziedzīgo nodarījumu, bet pietiek vien konstatēt faktu, ka persona atradies apreibinošo vielu ietekmē.
5. Par veiksmīgu ārvalstu regulējumu var uzskatīt atbildību pastiprinošu apstākli - noziedzīga nodarījuma veikšana, izmantojot nepilngadīgo vai personu, kas slimo ar garīgām slimībām. Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas pirmo punktu būtu lietderīgi papildināt ar jaunu atbildību pastiprinošo apstākli, tādējādi nodrošinot bargāku sodu par tiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuros tiek iesaistīti nepilngadīgie vai personas, kas slimo ar garīgām slimībām.
6. Draudu rakstura norādīšana Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 15. un 16. punktā var negatīvi ietekmēt šī atbildību pastiprinošā apstākļa konstatēšanu, jo norāde uz vardarbību krimināltiesību normā vienmēr tiek saprasta kā fiziska vardarbība. Taču šajā kontekstā būtu jārunā arī par psiholoģisku un seksuālu vardarbību, līdz ar to norāde uz vardarbības draudiem ir lieka. Nenorādot atbildību pastiprinoša apstākļa formulējumā draudu raksturu, palielinātos iespēja piemērot šo atbildību pastiprinošo apstākli.
7. Nav nepieciešams nodalīt Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 5. un 6. punktu, jo abu šo punktu pamatā ir doma, ka cietušie sava īpašā stāvokļa dēļ ir ierobežoti uzbrukuma atvairīšanā un ir lielākā mērā ievainojami nekā citi sabiedrības locekļi, tādējādi šai sadrumstalotībai panta daļas ietvaros nav loģiska pamata. Abu atbildību pastiprinošo apstākļu apvienošana Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 6. punktā veidotu vienotāku izpratni par šī punkta būtību.

8. Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 3. punktā minētās uzticības attiecības starp vainīgo un cietušo nebūtu jāsašaurina līdz tiesiskām attiecībām, jo tas liegtu atbildību pastiprinoša apstākļa piemērošanu gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums paveikts izmantojot cietušā uzticību, taču starp cietušo un vainīgo nepastāvēja tiesiskas attiecības, kas savukārt rezultētos ar maigāku sodu vainīgajam.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

LITERATŪRA

1. Balodis R., Komentārs Satversmes 91. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
2. Baumanis J. Vardarbības jēdziena interpretācija krimināltiesībās. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/267640-vardarbibas-jedziena-interpretacija-kriminaltiesibas> [aplūkots 04.05.22.]
3. Gratkovska I. Kriminālsodu politikas reforma ir pabeigta. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/255472-kriminal sodu-politikas-reforma-ir-pabeigta/> [aplūkots 04.05.22.]
4. Judins A. Kriminālsods nav valsts atreibība par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/255471-kriminal sods-nav-valsts-atreibiba-par-izdarito-noziedzigo-nodarijumu/> [aplūkots 09.05.22.]
5. Kalašnikovs V. Kriminālatbildību mīkstinošo un pastiprinošo apstākļu nozīmes teorētiskie aspekti. Grām.: Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjaudājumi. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 59.-67.lpp.
6. Krastiņš U., Liholaja V. Komentārs Krimināllikums 48. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. I daļa (1.-8². nodaļa). Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 213.lpp.
7. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 71.lpp.
8. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 391.lpp.
9. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīgīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 54.lpp.
10. Liholaja v. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 96-98. lpp.
11. Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/247320-vardarbigi-noziedzigi-nodarijumi-un-to-izraisitas-sekas/> [aplūkots 09.05.22.]

12. Mincs P., Ehlers H., Jakobi P., Lauva J. 1933. gada 24. aprīļa Sodū likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīgā, 1934, 28.-31.lpp.
13. Pundurs A. Apsūdzība kriminālprocesā, apsūdzības saturs, apsūdzības grozīšana. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/225355-apsudziba-kriminalprocesa-apsudzibas-saturs-apsudzibas-grozisana/> [aplūkots 04.05.22.]
14. Puriņa V. Kriminālsoda princips kriminālsoda piemērošanā. Pieejams: <https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/259485-sameriguma-princips-kriminalsoda-piemerosana/> [aplūkots 04.05.22.]
15. Бородин С.В., Кудрявцев В.Н., Кузнецова Н.Ф. и др. Под ред. В.Н.Кудрявцева и А.В. Наумова. Учебник уголовного права: общая часть. Москва: СПАРК, 1996, с.301.
16. Велиев С.А. Принципы назначения наказания. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс, 2004.
17. 1996. gada 25. janvāra Eiropas Padomes Konvencija par bērnu tiesību piemērošanu: Starptautisks dokuments. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=7164>
18. 2007. gada 25. oktobra Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību: Starptautisks dokuments Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=267200>
19. 2011. gada 11. maija Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu: Starptautisks dokuments. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/stambulaskonvencija_02.11.15.pdf
20. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922.
21. Reliģisko organizāciju likums: LR likums. Pieņemts 07.09.1995 Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36874-religisko-organizaciju-likums> [aplūkots 10.04.22.]
22. Latvijas kriminālkodekss. [15.07.1997. red.] [aplūkots 04.03.22.]
23. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [05.08.2021. red.] [aplūkots 03.03.22.]
24. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. [08.12.2021. red.] [aplūkots 09.05.22.]

25. Par krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LV likums. Pieņemts 15.10.1998. [01.01.2018.red.] [aplūkots 03.04.22.]
26. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [aplūkots 09.03.22.]
27. Civilajām vajadzībām paredzētu spragstvielu aprites likums: LV likums. Pieņems 28.10.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221395-civilam-vajadzibam-paredzetu-spragstvielu-aprites-likums> [aplūkots 14.04.22.]
28. Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: LV likums. Pieņemts 07.03.2013. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/255713-par-arkartejo-situaciju-un-iznemuma-stavokli> [aplūkots 07.04.22.]
29. Ieroču aprites likums: LV likums. Pieņemts 14.03.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305818-ierocu-aprites-likums> [aplūkots 14.04.22.]
30. Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība: Ministru kabineta 02.06.2008. noteikumi Nr. 394., Latvijas Vēstnesis, 2008, nr. 88. [aplūkots 09.05.22.]
31. Par Kriminālsodu politikas koncepciju: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6. [aplūkots 09.05.22.]
32. Lietuvos Republikos baudziamasis kodeksas. Pieejams: <https://www.infolex.lt/ta/66150:str60> [aplūkots 22.04.22.]
33. Lov om straff (straffeloven). Første del. Almindelige bestemmelser. Kapittel 14. Fellesregler for reaksjonsfastsettelsen. Pieejams: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_1-15#%C2%A778 [aplūkots 04.05.22.]

TIESU PRAKSE

34. Augstākās tiesas 03.03.2022. lēmums lietā SKK-72/2022. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana> [aplūkots 09.05.22.]
35. Augstākā tiesas 18.05.2000. lēmums lietā SKK-148. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana?lawfilter=0&year=2000> [aplūkots 03.03.22.]

36. Augstākās tiesas 08.02.2006. gada lēmums lietā SKK-74. Pieejams: at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2006 [aplūkots 09.03.22.]
37. Augstākās tiesas 08.11.2012. lēmums lietā SKK -456/2012. Pieejams: at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012 [aplūkots 10.04.22.]
38. Augstākās tiesas 19.06.2018. lēmums lietā SKK-348/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018> [aplūkots 20.04.22.]
39. Augstākās tiesas 19.08.2016. lēmums lietā SKK-336. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/i-nodala-visparigie-noteikumi?lawfilter=0&year=2016> [aplūkots 16.03.22.]
40. Augstākās tiesas 23.04.2008. lēmums lietā SKK-243. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008> [aplūkots 09.03.22.]
41. Augstākās tiesas 24.07.2019. lēmums lietā SKK-149/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2019> [aplūkots 03.04.22.]
42. Augstākās tiesas 24.08.2010. lēmums lietā SKK-394. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/222612-noziedzigu-nodarijumu-recidivs/> [aplūkots 16.03.22.]
43. Augstākās tiesas 30.09.2014. lēmums lietā SKK-306/2014. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014> [aplūkots 18.04.22.]
44. Augstākās tiesas 5.03.2020. lēmums lietā SKK-52/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu->

[arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2020](https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2020) [aplūkots 05.04.22.]

45. Augstākās tiesas 8.11.2012. lēmums lietā Nr. SKK-456/2012. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012> [aplūkots 20.04.22.]
46. Augstākās tiesas Plēnuma 24.02.1992. lēmums Nr. 1. "Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām" 5. punkts
47. Izvairīšanās no soda izciešanas subjekts. Pieejams: [https://juristavards-lv.datubazes.lanet.lv/doc/272432-izvairisanas-no-soda-izciesanas-subjekts/](https://juristavards.lv/datubazes.lanet.lv/doc/272432-izvairisanas-no-soda-izciesanas-subjekts/) [aplūkots 16.03.22.]
48. Apgabaltiesu kā pirmās instances tiesas un augstākās tiesas krimināllietu tiesu palātas kā apelācijas instances tiesas sodu piemērošanas prakse, 2008, 33. lpp. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 21.02.22.]
49. Rēzeknes tiesas 17.02.2022. spriedums lietā Nr.11331001520. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 20.04.22.]
50. Rīgas rajona 7.03.2022. tiesas spriedums lietā Nr. 11410050320. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 09.05.22.]
51. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām. Krimināllikuma 116.-118. pants. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 5.04.22.]

AVOTI INTERNETĀ

52. Etniskums Pieejams: <https://tezaurs.lv/etniskums> [aplūkots 09.04.2022.]
53. Grozījumus Krimināllikumā varēs vērtēt pēc to aprobēšanas tiesu praksē. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/292670-grozijumus-kriminallikuma-vares-vertet-pec-to-aprobesanas-tiesu-prakse-2018> [aplūkots 15.04.22.]
54. Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" papildinātā anotācija. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4227/download> [aplūkots 15.04.22.]
55. Par apgādībā esošām personā. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/par-apgadiba-esosam-personam> [aplūkots 07.04.22.]
56. Stājušies spēkā vairāki grozījumi Krimināllikumā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/292500-stajusies-speka-vairaki-grozijumi-kriminallikuma-2018> [aplūkots 15.04.22.]

57. Uzticība. Pīejams: <https://tezaurs.lv/uztic%C4%ABba:1> [aplūkots 16.03.22.]
58. Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання. Pīejams: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_67/ [aplūkots 22.04.22.]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Atbildību pastiprinoši apstākļi” izstrādāts LU Juridiskajā
fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: _____ Arina Solovjova.

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.iur. Jānis Rozenbergs _____ (____.____.2022.).

Recenzents: _____.

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā _____.____.2022.

Dekāna pilnvarotā persona: _____.

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. _____. 2022. prot. Nr. ____.

Komisijas sekretāre/-s: _____.